

הלקות ודינים תהוהים קודם הפסח
"חוקים להודותם"

לב שזמע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל ישב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת שמיני - פרה

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תורה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

פרשת שמיני

דהשראת השכינה בזכות הענוה והאחדות

☆ בר"ח ניסן הוקם המשכן ושרתה שכינה בישראל ☆ אהרן אחי כדאי וחשוב ממני ☆ השראת השכינה בתנאי שיש ענווה ואחדות בין ישראל ☆ אין הקב"ה משרה שכינתו במקום גאות ופירוד

זחובת הזהירות ממאכלות אסורות

☆ אל תשקצו את נפשותיכם וכו' ונטמתם במ ☆ פגם המאכלות גדול משאר איסורים - מצד מה שהוא נכנס לתוך גוף האדם ☆ המאכלות האסורות ממאסים את דם האוכלם ומכינים אותם לכמה פורעניות ☆ לפעמים יתהפך האדם וישתנה טבעו ומזגו משוב לרע על ידי המאכלים ☆ מאחר שברגע אחד יכול להתהפך לטוב או למוטב - לפיכך הזהירה התורה ממאכלות אסורות ☆ כמעט אין יכולת להסיר המסכים שמוסיף במאכלים האסורים ☆ צריך תוספת זהירות וזריזות לברוח אף מספק איסור ☆ יפריש הבנים אפילו בקטנותם מפני שמזיק להם בזקנותם ☆ המאכלות האסורות מביאות טבע רע המוציא לתרבות רעה ☆ הנבדל ממאכלים רעים זוכה לבנים הגונים ☆ בשכר 'ההתקדשתם' תהיו מובטחים להיות שמורים מכל רע

פרשת פרה

טזפרשת פרה - טהרתן של ישראל

☆ הזמן מבקש תפקידו ומסייע לטהרת הלב ☆ על ידי קריאת פר' פרה זוכים לטהר את הלב מטומאות היצר הרע ☆ 'טהרתן של ישראל' - על ידי הכנעתם ושברון לבבם ☆ בשכר שאמר אברהם אבינו 'ואנכי עפר ואפר' - זכו בניו לאפר פרה אדומה ☆ לימוד פר' פרה מטהר כמו זהאת אפר הפרה בזמן שבית המקדש היה קיים

יטעבודת התשובה בפר' פרה

☆ לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה ☆ דרך התשובה שהורה הקב"ה לישראל לאחר חטא העגל ☆ 'ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת' - שריפת החטאים באש ההתלהבות אל הבורא ☆ 'אשר ציווה ה' לאמר' - ראייה לדעת האומרים שקריאת פר' פרה מדאורייתא אפילו בזמן הזה

כדזאת התורה - אדם כי ימות באהל

☆ אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן ☆ הדרך להיטהר בזמן הזה - על ידי תורה ☆ מה יתרון לאדם בכל עמלו ☆ כי היא חייך ☆ אין טוב אלא תורה

כואהלה של תורה

☆ בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבל ☆ כאהלים נטע ☆ לא ימיש מתוך האוהל ☆ לטן שכר למביאייהם ☆ מה טובו אוהליך יעקב ☆ כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה

פרשת שמיני

השראת השכינה בזכות העונה והאחדות

☆ בר"ח ניסן הוקם המשכן ושרתה שכינה בישראל ☆ אהרן אחי כדאי וחשוב ממני
☆ השראת השכינה בתנאי שיש ענווה ואחדות בין ישראל ☆ אין הקב"ה משרה שכינתו
במקום גאות ופירוד

שנבראו שמים וארץ, כתיב הכא 'ביום
החדש הראשון', וכתיב התם (בראשית א ה)
'ויהי ערב ויהי בקר יום אחד'.

אהרן אחי כדאי וחשוב ממני

והנה ממה שמשה רבינו העמיד ופירק כל
שבעה, נראה לכאורה, שהשכינה
שרתה בישראל ביום השמיני בזכות אהרן
- כאשר בא לעבוד את עבודתו, וכפי
שנאמר להלן (פסוק ד) 'כי היום ה' נראה
אליכם', ופירש רש"י 'להשרות שכינתו
במעשה ידיכם'. וכן משמע ממה שפירש"י
להלן (פסוק כג ד"ה ויצאו) 'לפי שכל שבעת
ימי המלואים, שהעמידו משה למשכן
ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו
שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים
למשה: משה רבינו, כל הטורח שטרחנו
שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו
עון העגל. לכך אמר להם: 'זה הדבר אשר
צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'', אהרן
אחי כדאי וחשוב ממני - שעל ידי קרבנותיו
ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו
שהמקום בחר בו'.

בר"ח ניסן הוקם המשכן ושרתה שכינה בישראל

'ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו
ולזקני ישראל' (ט א). פירש רש"י
'שמיני למלואים, הוא ראש חודש ניסן,
שהוקם המשכן בו ביום, ונטל עשר עטרות
השנויות בסדר עולם (פרק ז)'.
והנה יום זה היה יום שמחה גדול מאוד
לפני הקב"ה, כמובא בפסיקתא
זוורתא (פר' פקודי מ יז) על הפסוק (שמות מ
ב) 'ביום החדש הראשון באחד לחדש
תקים את משכן אהל מועד'. וזו לשון
הפסיקתא 'אמרו רבותינו ז"ל, שבעת ימי
המלואים היה קודם ראש חדש ניסן,
שבעשרים ושנים באדר התחילו להקים
המשכן, והיה משה רבינו מעמידו בכל יום
ואוכלים שם קדשים, וחוזר ומפרקו כל
שבעה, ביום השמיני שהוא ראש חדש
ניסן העמידו ולא פרקו. תנא, אותו היום
נטל עשר עטרות, ראשון למעשה בראשית,
ראשון לחדשים, ראשון לכהונה, ראשון
לעבודה וכו', ראשון לשכון שכינה וכו'.
ואותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום

וכך כלל ישראל היו באותו הזמן – בענווה שהביאה אותם לאחדות הלבבות, כפי שנאמר (פסוק ה) 'ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה', ובתרגום יונתן פירש 'וקרבו כל כנישתא וקמון בלב שלים קדם ה', ומשום כך זכו להתגלות כבוד ה' – 'וירא אליכם כבוד ה'."

אין הקב"ה משרה שכינתו במקום גאות ופירוד

אמנם, כאשר יש חלילה פירוד הלבבות שהוא משורש מדת הגאווה, אזי הקב"ה אינו יכול לדור ולהשרות את שכינתו בתוכם, כמובא בגמ' (סוטה ה.) 'אמר רב חסדא, ואיתימא מר עוקבא: כל אדם שיש בו גסות הרוח – אמר הקב"ה: אין אני והוא יכולין לדור בעולם, שנאמר (תהלים קא ה) 'מלשני בסתר רעהו אותו אצמית, גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל', אל תקרי אותו אלא אָתוּ לא אוכל'.

ובמאור עינים (אגדות הש"ס, אבות ד"ה מאוד מאוד) מצינו שהעמיד את מידת הענוה והשפלות, שהיא השער שאי אפשר בלעדיו לעבוד את ה', וזו לשונו 'וכשיהא שפל רוח, בוודאי נקשר בבורא יתברך, מחמת שכביכול הקב"ה שוכן בקרבו – הוא החלק מהבורא ברוך הוא, כדכתיב (ישעיהו נז טו) 'אשכון את דכא ושפל רוח', ואז מביא

אמנם מהמשך הדברים משמע שהשכינה שרתה בזכות משה רביא מהימנא יחד עם אהרן כהנא קדישא, דהנה נאמר להלן (פסוק כג) 'ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם', ופירש"י (שם ד"ה ויבא) 'למה נכנסו, מצאתי בפרשת מלואים בברייתא הנוספת על תורת כהנים שלנו, למה נכנס משה עם אהרן, ללמדו על מעשה הקטרת, וכו'. דבר אחר כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואמר: יודע אני שכעס הקב"ה עלי, ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל. אמר לו למשה: משה אחי, כך עשית לי, שנכנסתי ונתביישתי. מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל'. הרי שהשכינה שרתה בזכות מה שנכנס משה יחד עם אהרן ובקשו רחמים.

השראת השכינה בתנאי שיש ענוה ואחדות בין ישראל

ונראה ליישב וללמוד מתוך הדברים יסוד נפלא לעבודת ה', שהתנאי והזכות להשראת השכינה תלוי במידת השפלות והענוה, ובזכות מה שמשה ואהרן תלו כל אחד את הזכות להשראת השכינה בזולתם, זה גופא גרם שתדד השכינה ותשרה בישראל^א.

א. וראה את דברי הרמ"ע מפאנו (מאמר מאה קשיטא, סי' פ') בזו הלשון 'ויש להתבונן גם במ"ש משה לאהרן בריש פרשת שמיני (שם ט ג) 'ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים' וכו', מה טעם הוצרך משה לשווייה לאהרן שליח במצוה זו שלא כמנהג. וגם זה מגודל ענותנותו של משה, אמר: אני שמשתי כל ז' ולא שרתה שכינה, והיום עתידה השראת שכינה בזכות אהרן, שהוא גדול ממני, לפיכך (שם ג) 'ואל בני ישראל תדבר', אתה שיאמינו בך, 'כי היום ה' נראה עליכם' (שם ד).

אופן אפילו למעט מן המעט - אם אין לו זאת, והעיקר שיקבע בלבו באמת שהוא כן'.

ומשום כך זהו הדבר שציווה משה את ישראל 'זה הדבר אשר צוה ה' תעשו - וירא אליכם כבוד ה', מפני שרק על ידי האחדות והענוה דייקא תשרה השכינה בתוכם.²

אותו לידי יראה, כי מחמת שהבורא ברוך הוא בקרבו, בוודאי יירא ממנו, לאפוקי אם אינו במדת השפלות ח"ו ויש לו גדלות, שאמר הקב"ה: אין אני והוא יכולים לדור (סוטה ה.) ומסתלק ממנו, בוודאי אי אפשר לו שיבוא לידי יראה, כי איך יירא ממנו אם הוא אינו כאן, והבן. **כלל הדבר, שפלות הוא השער לכל המידות ואי אפשר לעבוד בשום**

ב. מסופר על דין תורה נפלא שהתרחש בסיביר הרחוקה. אותם ימים, בימי המצוק כאשר בעוונותינו הרבים, נשתלחו וגורשו רבים מבני עמנו אל ארץ גזירה, אל קור וקפאון אשר היה בלתי נסבל לגוף האנושי, ורבים רח"ל מצאו את מותם בכפור העז והקשה, הי"ד, היה מעשה עם אב ובן שהגיעו לסיביר, והיה ברשותם מעיל אחד יחיד ומיוחד, והתעורר וויכוח ביניהם, מי עדיף ללבשו. האב טען כי מחמת זקנותו אינו יכול לחמם את גופו, ואף בתוך הבית אינו סובל את הקור, ואין מוצא חימום לגופו החלוש מבלעדי לבישת המעיל. אך לעומתו טען הבן, שהמעיל מגיע לו, מפני שהוא יוצא לעבודתו מדי יום, ובחוף הקור קשה שבעתיים, ואילו האב יושב כל היום בבית סגור תחת מחסה ומגן.

וכיון שלא מצאו דרך לפשט מחלוקתם, החליטו פה אחד שילכו לדרוש דעת תורה, וכפי היוצא מפי הרב כן יעשו. כשמוע הרב את שאלתם ואת צדדי הוויכוח, נענה לעומתם, שהיות ושאלה זו מסובכת ויש בה ענין ספק פיקוח נפש, על כן ימתינו נא ימים אחדים עד שיברר וילבן את הענין, ויואלו נא לחזור אליו בעוד ימים מספר.

והנה בחזרתם מבית הרב, התעורר בקרבם רגשי חרטה על טענתם. האב הרהר בדעתו שבוודאי המעיל יותר נצרך לבן, כי הוא יוצא בקור וכו', והבן אף הוא הפך את טענותיו, והחליט בדעתו ללא פשרות, שבלי ספק האב חייב ללבוש את המעיל, כי הוא זקן ויש חשש לחייו וכו', ויותר מהכל, הלא הוא מחויב במצות כיבוד אב, והיאך העז פניו לטעון אצל הרב להיפך.

והנה בהגיע היום הנקוב להתייצב לפני הרב, התהפכו הטענות כאמור מן הקצה אל הקצה, האב טוען שירחם הרב על בנו ויפסוק לטובתו, ולעומתו הבן עומד וצוח, שבשום אופן אינו מוכן ללבוש מעיל זה, ומתחנן אל הרב שיפסוק לטובת האב.

כראות הרב את המחזה הנחמד, וכשומעו את הטענות המיוחדות, פנה אליהם בחיבה ואמר: הנה זה לי בביתי מעיל מיותר שאין נצרך למשפחתי כעת, אשמח לתת זאת לכם במתנה גמורה, והכל על מקומו יבוא בשלום.

שמחו השניים על אשר אנה ה' לידם, אך בהשתוממות לבם פנו בתמיהה וחילו את פני רבם,

חובת הזהירות ממאכלות אסורות

☆ אל תשקצו את נפשותיכם וכו' ונטמתם בם ☆ פגם המאכלות גדול משאר איסורים - מצד מה שהוא נכנס לתוך גוף האדם ☆ המאכלות האסורות ממאסים את דם האוכל ומכינים אותו לכמה פורעניות ☆ לפעמים יתהפך האדם וישתנה טבעו ומזגו משוב לרע על ידי המאכלים ☆ מאחר שברגע אחד יכול להתהפך לטוב או למוטב - לפיכך הזהירה התורה ממאכלות אסורות ☆ כמעט אין יכולת להסיר המסכים שמוסיף במאכלים האסורים ☆ צריך תוספת זהירות וזריזות לברוח אף מספק איסור ☆ יפריש הבנים אפילו בקטנותם מפני שמזיק להם בזקנותם ☆ המאכלות האסורות מביאות טבע רע המוציא לתרבות רעה ☆ הנבדל ממאכלים רעים זוכה לבנים הגונים ☆ בשכר 'והתקדשתם' תהיו מובטחים להיות שמורים מכל רע

אל תשקצו את נפשותיכם וכו' ונטמתם בם

אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השרוץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בם. כי אני ה' אלוקיכם, והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני' וכו' (יא מג-מד). כתב הספורנו בזו הלשון "והייתם קדושים כי קדוש אני". כדי שתהיו קדושים ונצחיים בהכירכם את בוראכם והלכתם בדרכיו, וזה

חפצתי, כדי שתתדמו אלי כי קדוש אני. וכל זה תשיגו כשתתקדשו ותשמרו מאסורי מאכלות, כאמרם ז"ל (יומא לט). 'אדם מקדש עצמו מעט, מקדשים אותו הרבה' וכו"ג.

פגם המאכלות גדול משאר איסורים - מצד מה שהוא נכנס לתוך גוף האדם נוראות איתא בהאי מילתא במסילת ישרים (פרק יא), שכתב 'כי

בשאלתם: ילמדנו רבינו, מעיקרא מאי קסבר וביקש מהם להמתין כמה ימים לברר את ההלכה, והלא מיד היה יכול הרב למסור להם את המעיל בלא עיכוב ושהיה.

השיב להם רבם והסביר להם. הנה בתחילה כאשר באתם בטענה ובוויכוח 'זה אומר כולו שלי' וכו', וכל אחד חשב רק על עצמו, ממילא לא הייתם ראוים לקבל את המעיל, ובאמת לא רציתי לתת את המעיל למי שהגאווה והפירוד שולט בו, אך כאשר זכיתם להתגבר על הישות, וכל אחד מכם דואג ורוצה רק בטובת השני, הנה עתה ראוים אתם לקבל את המעיל במתנה, קחו לכם ושאו ברכה מאת ה' אלוקיכם.

ג. בשיח שרפי קודש (ח"א אות תצ) מסופר על הרה"ק הרבי מפרשיסחא זיע"א בזו הלשון 'פעם אחת היה יושב לאכול הסעודה עם החסידים היושבים לפניו, והובא לפניו הרוטב, והיה מהפך בכף תוך הרוטב אילך ואילך ולא היה אוכל. והמסובים גם כן לא אכלו, מחמת שראו שהוא אינו אוכל. ובתוך כך נתודע שהיה שאלה על הבשר. והיה לתמיהה ולפלא בעיני כל האנשים שהיו שם. ואמר להם מה זה לפלא בעיניכם הדבר הזה, יכול כל אחד ואחד לידע אם כשר

ורוח השכל שהקב"ה נותן לחסידים, כמו שאמר הכתוב (משלי ב ו) 'כי ה' יתן חכמה', והנה הוא נשאר בהמ"י וחומרי משוקע בגסות העולם הזה. והמאכלות האסורות יתירות בזה על כל האיסורין, כיון שהם נכנסים בגופו של האדם ממש ונעשים בשר מבשרו¹.

המאכלות האסורות מכניסים טומאה בלבו ובנפשו של אדם, עד שקדושתו של המקום ברוך הוא מסתלקת ומתרחקת ממנו, והוא מה שאמרו בש"ס גם כן (יומא לט.) 'ונטמתם בם', אל תיקרי ונטמתם, אלא ונטמתם, שהעבירה מטממת לבו של אדם, כי מסלקת ממנו הדעה האמיתית

אם טריפה הוא, באם שהאדם מקבל על עצמו קודם אכילה, שאם יש ח"ו דבר איסור בתוך המאכל שאוכל, שיחנק באכילה זו, אז מודיעים אותו מן השמים אם טריפה הוא, כדי להתרחק מהאיסור.

ד. בספר החפץ חיים ופעלו (עמ' 398 - הרבנות ואחריותה) מסופר בזו הלשון 'הרב ר' אהרן הכהן חתנו הבכור של החפץ חיים בהיותו אברך סמוך על שולחן הותנו, נחל פעם אכזבה בהשתדלותו להשיג משרת רבנות בעיר מסוימת. הצטער על כך ר' אהרן ביותר, והשיח את לבו בפני חותנו. החפץ חיים דבר על לבו והצביע לפניו על כובד העול וגודל האחריות שברבנות, עד שאין זה כדאי להצטער ולהתמרמר בשל אי קבלת משרת רבנות. ברם דעתו של ר' אהרן טרם נחה בזאת.

משעברו ימים והחפץ חיים הכיר בחתנו שצערו עוד לא פג, הציע לפניו לספר לו מאורע שאירע לו בתקופה הקצרה שבה כיהן כרב בעיירתו ראדין, ושהיווה גם אחד הגורמים לעזיבתו את הרבנות, אך בתנאי שיקבל ר' אהרן על עצמו ויבטיח לו נאמנה לבל יספר זאת לשום איש - כל עוד שהוא החפץ חיים נמצא בחיים. ר' אהרן הבטיח, והחפץ חיים סיפר לו את המאורע דלקמן:

אירע באותו פרק שאחד הקצבים נתפס במכירת בשר טריפה, כמובן הועבר מיד מחזקתו. הלה בא לפני והביע את חרטתו על מעשהו, [ו]הבטיח בכל הבטחות שבעולם שלא ישוב עוד לכסלה, ובדמעות עיניים התחנן שאחזירו להכשרו. מאחר שנוכחתי שהלה מתכוון ברצינות, ומאידך היה נתון במצוקה וטפלי היו תלויים בו, שיתפתי מדת רחמים לדין, והחזרתיו לכשרותו. ואילו על חטאו קנסתיו לנדב לבית המדרש פוד (ארבעים ליטרא של נרות). הקצב לא האריך ימים לאחר אותו מעשה, וכעבור זמן קצר הלך לעולמו, וכל מה שאירע עמו ירד מעל הפרק.

באחד הימים ואני לומד כדרכי בעזרת נשים שליד בית הכנסת, נפלה עלי תרדמה. ובחלומי, והנה שלשה אנשי צורה מופיעים לנגד עיני, והגדול שביניהם פונה אלי בשאלה: ר' ישראל מאיר, הלא תזכור את המאורע באותו קצב שקנסתו לנדב לצדקה פוד של נרות. אמור נא איפוא, לשם מה התכוונת בקנס זה, האם רק בתור עונש למען יזהר להבא, וכן לטובת הצבור למען ישמעו וייראו. או גם למען תהיה לנענש כפרה על עווננו. נדהמתי מאד, עד שלא מצאתי מלים בפי. ברם ראש המדברים הרגיעני ואמר שימתינו לי עד שתשוב דעתי אלי. נתתי לב להיזכר באותו ענין, ולבסוף השיבותי, שעד כמה שהנני זוכר, הרי הטלתי עליו את הקנס לשם עונש ולא לשם כפרה. האורחים הודו לי על תשובתי ונפטרו ממני.

אסורות שאסר אותם עלינו, קצתם מטמטמין את הלב כחלב ודם, וקצתם שמעזין את הפנים כחיות ועופות ובהמות הדורסין, וקצתם שסוגרין דלתי התבונה והחכמה כארנבת ושפן וחזיר ודומיהן, וקצתן שמולידין כמה מיני חלאים קשים ורעים כשרצי הארץ והמים. סוף דבר, על כולם אמר (ויקרא יא מג) "אל תשקצו את נפשותיכם", הרי הודיע כי כל אלו הדברים נתעבים ונמאסים ועושין דם רע מוכן לכמה פורעניות".

המאכלות האסורות ממאסים את דם האוכלם ומכינים אותו לכמה פורעניות עוד יש ללמוד על השפעת המאכלות אסורות וחומרתן, מדברי הרמב"ן שכתב באגרת הקודש (סי' ד) 'שבהיות הדם מזון הגוף ונהפך לגוף, והדם הוא כפי טבע המזון שנעשה ממנו, ראוי לך לדעת, כי בהיות המזון עב ועכור - יהיה הדם הנעשה ממנו עב ועכור, ואם המזון הוא נקי זך וטהור יהיה הדם כמותו. ולפיכך הבדילנו יתברך בתורתו הקדושה מכמה מאכלות

כשהתעוררתי מתרדמתי היה ראשי כבד עלי ועשתונותי נבוכים מבלי למצוא מרגוע לנפשי. חזרתי לתלמודי ושוב נפלה עלי תרדמה. הפעם הופיע לפני הקצב הנדון, כשהוא כולו רצון ומדוכדך, ובקול בוכים החל טוען כנגדי: אוי רבי, ראה מה עוללת לי בתשובתך לבית דין של מעלה. כשעמדתי בדין והקטיגור תבע לדונני בגיהנום בעוון האכלת טריפות, טענתי שכבר נתכפרתי בקנס של הנרות - שאתה רבי הטלת עלי. טען לעומתי הקטיגור שהקנס לא בא לשם כפרה אלא לשם עונש גרידא. הוחלט איפוא לשאול את פיך על כוונתך, ומאחר שתשובתך היתה שלא התכוונת לשם כפרה, יהיה עלי עתה לעבור יסורי גיהנום קשים כדי להצרף ולהזכך מאותו עוון, וי לי וי.

מכיון שעול הרבנות בכללו היה למורת רוחי, הרי לאחר מעשה זה, כשהקיצותי משנתי גמלה אצלי ההחלטה להסתלק מן הרבנות. 'הלא תראה איפוא ר' אהרן יקירי, מה גדולה ונוראה היא האחריות הכרוכה ברבנות', סיים החפץ חיים את שיחתו.

ויש ללמוד מכאן על חומרת מי שמאכיל ומכשיל את האחרים במאכלים שאינם כשרים. ומאידך כמה גדולה כוחה של תשובה בעולם הזה, שהרי אילולי החפץ חיים היה תובע ממנו את הארבעים ליטרא של הנרות בתורת כפרה, היה ניצול מעונשה החמור של גיהנום, שכן 'אם יש דין למטה - אין דין למעלה' (מדרש תנחומא פר' משפטים סי' ד).

ה. כדאי להעתיק בזה את המובא בדגל מחנה אפרים (פר' עקב ד"ה ומלתם) 'על פי ששמעתי מא"ז זללה"ה, על מדינה אחת ששאלו במכתב להרמב"ם ז"ל על תחיית המתים, לומר להם מן התורה. ומה שדרשו חז"ל בגמרא (סנהדרין צ: - צב.) מן הפסוקים, אמרו שיש לדורשם באופן אחר, ולא רצה להשיבם הוא בעצמו דבר, אך אמר לתלמידו ר' שמואל אבן תבון שהוא ישיבם.

וזה תוכן דבריו בקיצור נמרץ, על פי חכמת הטבע, כי מכל מיני מאכל ומשקה נעשה דם, ומהדם יורד אל הכבד, ומהכבד עולה הברירות אל הלב, ומהלב יורד המובחר והדק אל המוח, ושם שורה השכל וחיות של האדם, ומי ששומר עצמו ממאכלות המותרות והאסור והטמא,

יתמה איך נהפך בדעתו. ואמר, כי זה יסובב לצד שלפעמים יאכל אדם מאכל שיש בו חלק מחלקי הרע, או יש בו נפש רעה מהגלגולים לסיבת תחלואיהם. וכאשר תכנס הנפש הרעה או ניצוץ הרע בקרבו, תטהו מטוב לרע ותגבר בו בחינת הרע. מעתה השומר עצמו ממאכלות הרעות, יתגבר החפץ בו בדברים הנוגעים לנפש, והוא אומרו 'לעשות רצונך אלקי', וזה היה לי - להיות 'תורתך בתוך מעיי'.

לפעמים יתהפך האדם וישתנה טבעו ומזגו מטוב לרע על ידי המאכלים

עוד יש להאריך בזה עם דברי האור החיים (ויקרא יח ב) במה שפירש את הפסוק (תהלים מ ט) 'לעשות רצונך אלקי חפצתי ותורתך בתוך מעיי'. וזו לשונו 'הקדמה אחת ששמעתייה משם הרב הקדוש מהר"י לוריא זצוק"ל (שער הגלגולים יט), והוא כי לפעמים יתהפך האדם וישתנה מטוב לרע בטבעו ומזגו, ולא ידע מאיזה סיבה, והוא עצמו

נעשו דמיו צלולין וטהורין, ויש לו לב טהור, והמוח והחיות שלו נעשה חיות טהורות להשיג אמייתית החיות - שהוא אלהות של כל העולמות המחיה את כולם. ומי ששומר עצמו יותר ומקדש את אכילתו על פי דרכי ה' ותורתו, נעשה מזה בנין אב, והוא השכל לכל רמ"ח איבריו, ומתקדשים ומתטהרים. וכן להיפוך, חס ושלוש נעשה בנין אב שכל עכור ומעופש בדיעות זרות, וחיות שלו נעשה בחינת מת, והיא אבי אבות הטומאה לכולם, ורמ"ח איבריו נטמאים, וטמא טמא יקרא לכל דבר, ונעלם ממנו אמייתת החיות שהוא אלקות של כל העולמות, ונטמא ונופל לדעות זרות ואלהים אחרים - הם אלילים אלמים מתים וזבחי מתים יקראו להם.

לכן התנאים והאמוראים ובעלי המדות וחכמי המשנה, הם שמרו נפשם שלא יתגאלו בפת בג המלך וביין משתיו, ולכן האירו אור שכלם והיה שורה עליהם רוח הקודש לפרש כל מאמר סתום בדת התורה הקדושה, כי שרתה עליהם כח אלוה-אשר הוא ואורייתא כולא חד, ואור נשמתם גם כן הוא חוט המשולש אשר לא ינתק לעולם ולעולמי עולמים.

אבל אנשים הללו, בודאי טמאים ונטמאו דמם, ומשם לבם ומוח שלהם נטמטם במאכלות האסורות והטמאים, ולכן החיות שלהם נוטה למינות ואפיקורסות ולא יוכלו לקבל מתיקות נופת צוף דברי מאמרינו הבנוים על פי שכל אלוקי עולם ומלך עליון, והואיל והעיצו פניהם ויצאו לחוץ, פתאום יבוא עליהם הכורת וכרות יכרתו אותם וכל אשר להם, וכך עלתה להם, כי לא היו ימים מועטים עד אשר בא עליהם מלך גדול והרג אותם וביזז כל אשר להם, עד כאן תוכן דבריו'.

ג. כעין זה מצינו באגרא דפרקא (אות קכו), שכתב 'אמר כבוד אדמ"ו הרב הקדוש מה"ר מנחם מענדל [מרמנוב], על מה שהוא מן התימא, שאנחנו רואין כמה פעמים הילדים בקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלמוד תורתם, ומתפללים בכוונה, ועונים איש"ר, ואמן, ומיישרים אורחותם. ואחר כך כשמתגדלים מתהפכים ח"ו במדות גרועות ומבטלים התורה והתפלה וכיוצא. ומאין יתהווה זה, הרי התורה שלמדו בקטנותם והוא הבל שאין בו חטא (שבת קיט:), היה מהראוי שתעמוד למשען להם, ויוסיפו אומץ בנפשותם, כי מצוה גוררת מצוה.

ואמר הוא ז"ל, שהוא על שאבותם האכילו אותם ממון גזל, שסילגו על ידי משא ומתן שאינו

מאחר שברגע אחד יכול להתהפך לטוב או למוטב - לפיכך הזהירה התורה ממאכלות אסורות

עד היכן הדברים מגיעים, יש ללמוד מן המובא בערוגת הבשם (פרשתן) על הפסוק (ויקרא יא מה) 'כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים וגו', שכתב, שברגע אחד יכול האדם להתהפך לטוב ולמוטב מכח המאכל, ולפיכך הזהירה התורה ממאכלות אסורות. וזו לשונו 'אמרינן בפרק איזהו נשך (בבא מציעא סא:), 'יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי

שרצים למה לי עיי"ש, ונראה בס"ד עפ"י מאמר רז"ל (פסחים קטז:): 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', ופירושו, דהיה תלוי ברגע אחד, וכן כל העניינים תלוי רק ברגע אחד, דברגע אחד יוכל להתהפך מן הקצה אל הקצה, הן לטוב הן ח"ו להיפוך, כידוע שיוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה פ' שנה ולבסוף נעשה צדוקי (ברכות כט:). ואיתא בשם האר"י ז"ל (שער המצוות פר' עקב) דנכשל במאכל שלא נתברר'. על כן מזהיר רחמנא במאכלות אסורות. ובפרט בשרצים, דעל ידי שרץ

באמונה ונתפטמו באיסורים ושב להם לבשר מבשרם, ועל ידי זה נולדים להם תאוות ומדות גרועות, והביא לראיה מזפק העוף, על שנהנה מן הגזל לא נתקרב לגבי המזבח, כי לא לרצון יהיה, והגם שהעוף לא נצטוה, הנה השי"ת שונא החמס, עד כאן דבריו.

והנה אף על פי כן אין טענה לאדם לפטור מן הדין, באמרו שאבותיו גרמו לו לחטוא. כי כאשר יתגדל וישים כל לבו לא-ל אמונה, הש"י יעזרהו להתם כל חלאה ולא יאונה אליו כל און, ואברהם אבינו יוכיח שנולד מטיפת תרח ונתגדל אצלו, וכאשר שם לבו אל ה', והש"י מצא את לבבו נאמן, אמר לו: 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך'.

ז. זו לשונו של מוהר"ח זיע"א 'וזה סוד הענין של כמה בני אדם שלפעמים פתע פתאום תבא עליהם מאורע רע וקשה וממירין דתם ח"ו ויוצאין מכלל הדת, וכהיא עובדא דיוחנן כהן גדול שנעשה צדוקי (ברכות כט:): וכיוצא בזה. והכל הוא כפי בחינת נפש המגולגל ההוא שנתערב עמו אם היה רשע גמור או לאו'.

ובאמת אין מקום לשאול מדוע עלתה זאת לר' יוחנן כהן גדול, מפני שאין לנו השגה ולו קלה בחשבונותיו של הקב"ה, שהרי 'לו יחיה גבר שנין אלפין, לא יעול גבורתך בחושבניא'. אך מצינו שהאר"י גילה סוד נסתרים (ליקוטי הש"ס מהאר"י ז"ל, מס' ע"ז), וכתב, שר' יוחנן השלים את ימיו של ר' אלעזר בן דורדיא, וכן להיפך, ר' אליעזר בן דורדיא השלים את ר' יוחנן. שהרי ר' יוחנן היה כל ימיו צדיק גמור עד אחרית ימיו, ואילו ר' אלעזר בן דורדיא היה רשע גמור עד ששב בתשובה בסוף ימיו (עבודה זרה יז). וכך נמצאו ר' יוחנן ור' אלעזר מתקנים ומשלימים זה את זה בסוד (איוב כז יז) 'יכין רשע וצדיק ילבש'.

למעשה, ראוי להתפלל על מזונותיו קודם האכילה, כמובא במגן אברהם (או"ח סי' קס"ב) 'וכתב בשל"ה, שבכל יום קודם נטילה יתפלל על מזונו מאת השי"ת. ואם שכח להתפלל עד אחר נטילה - מותר להפסיק בכך ע"כ. והעולם נהגו לומר 'מזמור ה' רועי' וגו' בין נטילה להמוציא'. ובחיד"א (דבש לפי מערכת סמ"ך אות ט) כתב על כך בזו הלשון 'סעודה: טוב לומר קודם הסעודה

מוסיף קדושה על עצמו על ידי העלאת ניצוצות הקדושות כנ"ל.

ועוד כתב שם (ד"ה ולכן אנו) **'אי אפשר לבוא להשגות התורה - עד שישמור את עצמו ממאכלות אסורות מכל וכל'**.^ח

צריך תוספת זהירות וזריזות לברוח אף מספק איסור

וראה מה שכתב האור החיים (פרשת ד"ה ולא תשקצו) בזו הלשון 'ואומר' ולא תטמאו בהם', אולי שיכוין לומר, שצריכין ישראל להזהר לבל יכנסו לפיהם אפילו בהיסח הדעת, כי ההפרש שבין השוגג למזיד, במציאות זה כשוגג כמזיד, כי התיעוב יעשה מעשהו בנפש אדם אפילו בהיסח הדעת, אלא שישתנה הפגם,

משהו יוכל לבא לידי תחתיה ח"ו. והיינו דמזהיר רחמנא 'אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים', דמהאי טעמא הוצרך השי"ת להעלותם משפלות המצב אל מדרגה גבוה שבקדושה, כי לא יכלו להתממה אפילו רגע אחד, והכל תלוי באותו משהו.

כמעט אין יכולת להסיר המסכים שמוסיף במאכלים האסורים

עוד למדנו על חומרת הדברים, מן המובא במאור ושמש (פרשת ד"ה והנה ידוע) שכתב 'המטמא עצמו במאכלים אסורים, הוא ממשיך עליו כח הטומאה, עד שכמעט אין יכולת לשורש נשמתו להסיר המסכים שמוסיף במאכלים האסורים ההם. ואולם במאכלים הטהורים ואכילתן בקדושה, הוא

'מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר' (תהלים כג), כי יש בו ז"ן תיבות, כי הוא זן ומפרנס לכל. ויכוין בשם הוי"ה כזה: יו"ד ה"ה וי"ו ה"י גימטריא ז"ן. עוד יש בו אותיות כמנין 'זכר'. גימטריא ברכה, שישלח ברכה בכל מעשה ידינו.

ח. אמנם חשוב לציין, שאף מי שחלילה טימא את נפשו במאכלות האסורות, מ"מ אל הנשמה שבקרבו שהיא חלק אלו-ה ממעל לא הגיעה טומאתו, מפני שהנשמה היא חלק אלו-ה ממעל ולעולם ועד אי אפשר לטמא אותה, וכמובא בחתם סופר (פרשת ד"ה ולא תטמאו) 'ולא תטמאו בהם, ונטמתם בהם, כי אני ה' אלקיכם, והתקדשתם והייתם קדושים, כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ השורץ על הארץ, כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים'. יאמר, כי גוף של ישראל היותו חשוב מאוד, כי הוא נרתק לחלק אלו-ה ממעל, על כן לרוב חשיבתו מתפעל מטומאת שרצים ומאכלות מתועבים ונטמטם בהם. מה שאינו כן גופי שארי אומות העבים אינם מתפעלים כלל, מין במינו אינו חוצץ, והיינו 'ונטמתם בהם', יען 'אני ה' אלקיכם', וזהו נגד הגוף העכור. ולעומת זה 'והתקדשתם', אם תרצו להתקדש עצמכם 'והייתם קדושים כי קדוש אני', מצא מין את מינו וניעור. אך בשום אופן לא תפגע הטומאה בהנשמה חלק אלו-ה ממעל, כי היא מסתלקת מיד והוא נשאר מת בחייו - חלל רשע, כי הקב"ה העלה הנשמות עם ניצוצותיהם מעומק טומאת מצרים, על כן לא תקבל עתה שום פגם טומאה. והיינו 'ולא תטמאו את נפשתיכם' - דייקא, 'בכל השרץ', אע"ג שהגוף מרגיש ומתטמא ומתטמטם בהם, אבל נפשתיכם לא טמא בהם, 'כי אני ה' המעלה אתכם מטומאת מצרים', יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים, כנ"ל.

מקטנותם. ללמד אותם להיזהר ולהישמר בכשרות המאכלים, ואף להיות אחראי על כל מה שנכנס לפיהם, שיהיה בתכלית הכשרות בלא נדנדוד חטא.

ולא רק כשבאו לזמן חינוך, אלא אפילו כשהם קטנים ביותר ועדיין לא באו לכלל חינוך, צריך לשומרם ולדאוג שיאכלו מזון כשר ומהודר. מפני שכאשר תינוק אוכל מאכל שאינו כשר, אע"פ שהוא לא בא לכלל חינוך, מ"מ מאכל זה מצד עצמותו גורם טומאה וטמטום לליבו ונפשו, ולאחר שיגדיל ישאר פגם זה עליו לעד,

במעשה מזיד תעשה נפשו שקץ, ובשוגג תטמא נפשו ותטמטם, והוא אומרו 'ולא תטמאו ונטמתם במי'.^ט וצריך האדם לזהר בתוספת זהירות וזריזות בכל דבר אשר יכנס בגדר ספק שיקוץ זה, ומה גם בזמנים אלו שנוהם האויר והארצות כולן יחד ואין לך גידולי קרקע שאין בהם מהשיקוץ, שומר נפשו ישמור את הדבר'.^י

יפריש הבנים אפילו בקטנותם מפני שמזיק להם בזקנותם

וענין הזהירות בכשרות המאכלים, נוגע לחינוך הבנים והבנות כבר

ט. נראה להעיר, שכל דבריו אמורים בשוגג ומזיד אך לא באונס, שהרי מצינו בפתחי תשובה (י"ד סי' ט), שבאונס אינו צריך לעשות תשובה. וזו לשונו 'עיי'ן (בתשובת א"ז פנים מאירות ח"ב סי' מ"א) (ובחלק ג' סימן י"ט), שכתב באחד שאכל עוף ואחר כך מצא בו אחד מ"ח טריפות, שאין צריך כפרה על מה שאכל, דהוי אונס. והביא ראייה ממשנה דפסחים ד' ע"א ומתוס' דביצה דף כ"ה ד"ה אורח ארעא ע"ש. [ועי' בספר חמדת שלמה סי' א' מ"ש בזה], וצריך עיון.

י. מסופר (נפש ישעיה פרק ו אות ג) על הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א, שפעם אחת בא אצל קצב אחד שלא הכירו, ושאל אותו הקצב אם איננו שו"ב, כי יש לו לשחוט בהמה אחת והשו"ב דר כשני פרסאות ממקום הכפר והשעה דחוקה לו להמתין עד כי יבוא השו"ב. ענהו הרה"ק: הן, ורצה הקצב שהרב ישחוט לו הבהמה וישלם לו כפליים לתשועה. אמר לו הרה"ק: אעשה רצונך, אבל בקשה אחת יש לי אליך. הן אני צריך היום לביתי עשרים רובל כסף, והוא נחויץ מאד, לכן אבקשך אשר תמחול להלוות לי סך הנ"ל, ובעוד ימים אחדים אשיבם לך ברב תודה, כי הלא הנני נוסע על הכפרים עבור נדבות, והנני איש אמת ולא אשקר באמונתי. אמר לו הקצב: על הדבר הזה יסלח לי מר, כי הלא אעפ"כ אינני מכיר את מעלתו, ואיך יוכל לבקש ממני דבר גדול כזה - להלוות עשרים ר"כ לאיש אשר אינני מכירו.

נענה אליו הרה"ק ואמר לו: ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר. עשרים ר"כ אינך חפץ להלוות לי יען כי אינך מכיר אותי, ולשחוט לך בהמה, רצונך לסמוך עלי?! ואם היה מזדמן לפניך אדם אשר חפץ להרוויח הרייניש משכר השחיטה, והיה שוחט את הבהמה ובודקה ומכשירה לפי דעתו, הלא היית מאכיל נבילות וטריפות את ישראל חלילה, והרי זו עבירה חמורה ויקרה יותר מאבדת עשרים ר"כ שלא יחזרו אליך, שהרי הלווה יכול לתקן את אשר עיוות, ואילו אם תאכיל את ישראל קדושים טריפות, זהו מעוות לא יוכל לתקון. וכך החזיר הרה"ק את הקצב למוטב, שמעתה לא יעשה כזאת, ואף גילה ואמר לו כי איננו שו"ב, אלא רצה להצילו ולהעבירו מדעתו דעת נקלה.

הנבדל ממאכלים רעים זוכה לבנים הגונים

ובמידה טובה מרובה, מצינו שכתב הרמב"ן (אגרת הקדוש שם) 'והנני מוסר בידך מפתח גדול וכו', שאם יבדל אדם מן המאכלות הרעים, הויין לו בנים הגונים קדושים וטהורים'.

ואחריו כתב החפץ חיים (דבר בעתו, פרק ט) בזו הלשון 'על ידי זה שהוא שומר עצמו ממאכלות האסורות, זוכה לו ולדורותיו לדורי דורותיו וכו', וגם זוכה על ידי זה כשיבוא לביתו וישא אשה, יתברך מה' שיוליד ממנה בנים צדיקים יראי א' גבורי כח לעמוד ביצרן וכו'.

ועיין בכלי יקר (דברים יב כה) שכתב על הפסוק 'לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחריו', וזו לשונו 'לפי שאמרו המפרשים שהדם מוליד אכזריות בגוף האוכל, וטבע האב נמשך גם לבנים, והיו תולדותיהן כיוצא בהם. לכך אמר, כשלא תאכל הדם, ייטב לך ולבניך אחריו שלא יהיה האכזריות קנין דבק בזרעו' יא'.

וכמו שכתב הש"ך (יו"ד סי' פא סקכ"ו) בזו הלשון 'אע"פ דקטן האוכל דברים האסורים מדרבנן אין אביו מצווה להפרישו וכו', היינו מדינא, אבל מכל מקום יפרישו מפני שמזיק לו בזקנתו שמתמטם הלב וגורם לו טבע רע'.

המאכלות האסורות מביאות טבע רע המוציא לתרבות רעה

וכן מצינו שכתב הפרי חדש (יו"ד סי' פא) בזו הלשון 'דאעפ"י שקטן אוכל נבלות אין מצווין להפרישו, היינו מעיקר דינא, אבל מ"מ יפרישוהו מפני שמזיק לו בזקנתו, שגורם לו טבע רע וסופו לצאת לתרבות רעה, ולפי שבזמננו זה אין נזהרים מעניינים אלו רוב הבנים יוצאין לתרבות רעה, ורובם הם עזי פנים שבדור ואין יראת ה' נוגעת בלבם, ואף אם יוכיחום על פניהם לאו בר קבולי מוסר נינהו'.

וכבר מצינו בחתם סופר (או"ח סי' שמוג סעי' א, שו"ת או"ח סי' פג ד"ה מ"מ) שכתב 'העידו קדמונינו שעל ידי מאכלות אסורות בנערות, מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע'.

יא. מעשה נורא מהרה"ק רבי זושא מאניפאליע זיע"א הובא בספר בוצינא קדישא (אות מז) בזו הלשון 'דבר זה שמעתי בילדותי מפי החסידים אנשי השם שבעיר קוטנא, כי הוי עובדא, שפעם אחת נדד הרב ר' זושא במדינות אשכנז, ובא לאיזה עיר. ואנשי העיר היא בראותם מעשיו ודרכיו זלזלו בו הרבה ולא פנו לדבריו כלל. והוא הלך בבוקר לבית הכנסת להתפלל, וגם שם בבית הכנסת עשו ממנו קצת אנשים חוכא ואיטלולא, וגם התינוקות התחילו לשחק בו, כדרך תינוקות שמשחקין מאיש זר ומשוגע הבא אל בית המדרש ובית הכנסת. אז פנה אל הילדים ואמר להם: אהוביי הילדים, התאספו נא והתקבצו ובואו כולכם אלי בקבוצה אחת. ויתאספו יחד כל הילדים שבבית הכנסת ויבואו אלי ויעמדו מסביב לו, והוא עמד ביניהם. וישם פניו אליהם ויאמר להם: אהוביי הילדים, הסתכלו נא היטב. והילדים חשבו כי יעשה להם איזה שחוק או איזה מעשה להטים, אבל הוא לא עשה כלום רק הביט בפני כל ילד וילד והסתכל בו היטב, ואחר כך שלחם מעל פניו ואמר: לכו לביתכם.

בקליפת מצרים כמו שפירשנו במקומו, ואם זונו מהתיעוב הנה הנם חוזרים לשקע נפשם בקליפה כבראשונה, ואשר על כן כשיתקדשו הוא יגמור בעדם לשומרם.¹

עוד כתב האור החיים (פסוק מד ד"ה עוד ירצה), שבזכות השמירה ממאכלות האסורות ישמרנו ה' מכל רע. וזו לשונו 'ואומרו ולא תטמאו' וגו', פירוש מלבד דברים שאתה מעלה על דעתך לשמור עצמך מהם, עוד אני מבטיחך שלא יאונה לך כל מין הרע, והוא אומרו 'בכל השרץ הרומש' וגו'. עוד ירמוז, שבאמצעות שמירת מצוה זו, לא ישלטו עכו"ם בעם בני ישראל, עכו"ם יקראו שרצים ושקצים הרומשים על הארץ.²

בשכר 'והתקדשתם' תהיו מובטחים להיות שמורים מכל רע

ושכרו של המשתדל ונזהר ומתרחק מן האיסור, דמן השמים קא מסייעי בהדי ושומרים אותו שלא יאונה לו כל רע, כמובא באור החיים (פרשתן ד"ה עוד ירצה והתקדשתם) בזו הלשון 'עוד ירצה 'והתקדשתם', תעשו גדרים וסייגים לבל תטמאו, ובזה אני מבטיחכם שתהיו קדושים וכו'.

ולהלן (פסוק מה ד"ה כי אני) כתב האור החיים הוכחה לזה, וזו לשונו 'כי אני ה' המעלה וגו'. נותן הוכחה לעיניהם כי ה' ישמור אותם מהכשל בעון ההוא, כי הוא העלה וברר נפשות ישראל שהיו נתונים

והנה בבוא הילדים לבינתם לעת האוכל והגישו לפניהם לאכול לא רצו לאכול. זה אמר: איך אפשר לאכול והחלב הוא חלב עכו"ם. וזה אמר: איך אפשר לאכול והחמאה היא של גויים, וזה אמר: איך אפשר לאכול והבשר לא נמלח כהוגן. הכלל, רוב הילדים או כולם מיאנו לאכול כל אחד בבית אביו, באמרם שהמאכלים הם טרפה והכלים הם גם כן טריפה. ואשה אחת סיפרה לשכנתה: הראית מה עשה לי בני, שבשום אופן אינו רוצה לאכול באמרו שהמאכל אסור. וחברתה גם היא השיבה כנגדה: הנה גם בני צועק שצריכים לשבור את כל כלי הבית, ולא ידעו מה לעשות, עד שנעשה מזה רעש בכל העיר. ואמרו: אין זה כי אם שהאיש הזר שהסתכל בהם בבית הכנסת פעל עליהם כל זאת, ובוודאי הוא איש קדוש ונורא וצריכים לפייסו ולבקש ממנו שירונו לתקן כל אשר שחתנו. וכן עשו ובאו לפניו אנשי העיר בקידה והשתחויה, ובקשו אותו שימחול להם על עלבונם ויורה להם דרך תשובה. והוא נעתר לדבריהם והעמידם על דרך התורה והיראה ונפרד מהם בכבוד גדול.³

יב. על דרך זו מצינו בנועם אלימלך (פרשתן ד"ה או יאמר זאת החיה) 'או יאמר זאת החיה (יא, ב), רמז למה שראה דניאל חיה זו אדום. 'אשר תאכלו', לשון 'ואכלתם את אויביכם' (ע"פ דברים כ יד). ואמר הכתוב, על ידי זה יהיה כח בידכם לכלות אותם, דהיינו 'מכל בהמה', דאיתא בגמ' בבא מציעא (סא): 'אמר רב חנינא מסורא דפרת - לרבינא, יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי וכו', לכדתנא דבי ר' ישמעאל, אלמלא לא העליתי את ישראל אלא בשביל

פרשת פרה

פרשת פרה - טהרתן של ישראל

☆ הזמן מבקש תפקידו ומסייע לטהרת הלב ☆ על ידי קריאת פר' פרה זוכים לטהר את הלב מטומאות היצר הרע ☆ 'טהרתן של ישראל' - על ידי הכנעתם ושברון לבבם ☆ בשכר שאמר אברהם אבינו 'ואנכי עפר ואפר' - זכו בניו לאפר פרה אדומה ☆ לימוד פר' פרה מטהר כמו הזאת אפר הפרה בזמן שבית המקדש היה קיים

כן מוסיף הקדוש ברוך הוא וברוך שמו התחדשות בשנה החדשה. וזמן זה מסייע לטהרה, על ידי שבזמן המקדש היו כל בני ישראל עסוקין בטהרה בימים אלו לטהר עצמן לקרבן פסח, לכן הזמן מבקש תפקידו ומסייע לטהרת הלב גם עתה.

על ידי קריאת פר' פרה זוכים לטהר את הלב מטומאות היצר הרע

וכשנרצה לעמוד קימעה על מעלת קריאת פר' פרה בזמן הזה - שאין בית המקדש קיים, עלינו להעתיק את המובא בפרי צדיק (פר' פרה) בזו הלשון 'וזה שאמרו בירושלמי (מגילה פ"ג ה"ה) בדין הוא שתקדים החודש לפרה, שבאחד בניסן הוקם המשכן ובשני נשרפה הפרה, ולמה פרה קודמת. שהיא טהרתן של כל

הזמן מבקש תפקידו ומסייע לטהרת הלב

מצינו בשפת אמת (פר' פרה שנת תרמא ד"ה וקבעו) קריאה מיוחדת להתעוררות בתשובה ולהתחדשות בטהרה - בבוא פר' פרה. וזו לשונו 'וקבעו חז"ל בסוף השנה קריאת פרשת פרה קודם פרשת החודש, דכתיב (תהלים נא יב) 'לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש'. שצריכין מקודם להיות כלי מוכן לקבל התחדשות. ובכל שנה יורד התחדשות לישראל וצריכין מקודם לטהר הלב. ובסוף השנה יש לפשפש במעשיו ולתקן בתשובה כל החטאים כדי להיות מוכן לקבל התחדשות מחדש. כמו שאמרו (ברכות מ.) 'אם שמוע' - בישן, 'תשמע' - בחדש'. כי כפי מה שמביא ההתחדשות מעשים טובים בישראל ועושה פירות, כמו

שאינם מטמאין בשרצים ומעליותא היא גבייהו וכו'. יש לומר הפירוש הגמ' הנ"ל, על פי דאיתא במדרש (עין ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב) 'שאלו המלאכים את הקב"ה למה ברא השרצים, והשיב להם השי"ת: מפני הקטרוג, אם יבא לקטרג על ישראל חלילה שחוטאים לפניו ואין צורך בהם, אז משיב לו השי"ת, הלא השרצים אין צורך בהם כלל ואף על פי כן בראתים' וכו'.

י) 'כעצם השמים לטוהר' וכו', רוצה לומר, שעל ידי גודל הכנעה הוא זוכה לאור התורה הק', וכמו דאיתא בזוה"ק (רעיא מהימנא פר' פנחס רכד): "לב נשבר [ונדכה, אלקים] לא תבזה', כגוונא דכלי חרס דאתמר בהון: נשברו - נטהרו', וכמו שאמרו ז"ל (כלים פ"ב מ"א) 'שבירתן זו היא טהרתן'. ועל ידי שבירת הלב זוכה ללב טהור, שהוא בעיניו כאפס ואין.

ואפילו ידמה לו שיש בו מעלה, עם כל זה כשיתבונן היטב, ימצא כי לא עשה מאומה. וכמו שאמר הרב ר' מיכלי זצלה"ה על הפסוק (ויקרא א ו) 'והפשטי את העולה', היינו המעלה שנדמה לו שיש בו - ינתח אותה לנתחיה, היינו שיתבונן היטב על כל דבר בפרטות ויראה שלא פעל עדיין מאומה ולא קיים אפילו מצוה אחת כתיקנה. ועל ידי זה 'רוח חדשה אתן בקרבכם', כי לא יוכל להיות לובש צורה חדשה, רק אם פושט צורה הישנה. כמו שאם ירצה לעשות מכלי מתכות כלי אחר, צריכין להתיכה כולה ואז נוכל ממנה כלי חדש.

ועל ידי שקדמה פרה - שהיא אפר ועפר, וכנ"ל. ועל ידי שמכניע את עצמו ומשליך כל השטותים מעליו ופושט צורה הישנה, יוכל לזכות לחדש - שהיא רוח חדשה. וכסדר הכתוב (תהלים נא יב) 'לב טהור ברא לי אלקים', ואחר כך 'ורוח נכון חדש בקרבי', שלא תתכן הרוח חדשה כי אם על ידי שקדמה לה הטהרה, וכמו שאמרו ז"ל

ישראל². וצריך להבין למה נקרא קריאת הפרשה 'טהרתן של ישראל'.

אך באמת למה תיקנו 'קריאת הפרשה', אם להזהיר את ישראל שיעשו פסחיהן בטהרה (כמו שכתב רש"י מגילה כט. ד"ה פרה), הלא בזמן הזה אין לנו פסח, ואם יבנה בית המקדש במהרה בימינו, הלא אז יתגלה אפר פרה, ולמה צריכין לפרסם פרשת פרה - שיעשו פסחיהן בטהרה. ואם כן, על כל פנים בזמן הזה הוה ליה להקדים פרשת החדש ולמה הקדימו פרשת פרה.

אך הענין כמו שאמרנו, שקריאת הפרשה מועיל לטהר הלב מטומאות היצר הרע כנ"ל, וזה שאמרו בירושלמי שהיא 'טהרתן של כל ישראל', שקריאת פרשת פרה מועיל לטהר הלב כסיל משמאלו - מטומאת היצר הרע. ומפני שענין הפרה מועיל לתקן שורש היצר הרע, ושורשו הוא מהנחש שהביא הקלקול לעולם. ועל כן מועיל הַצָּאת הפרה לטהר מטומאת מת שזוה הביא הנחש לעולם.

'טהרתן של ישראל'

- על ידי הכנעתם ושברון לבכם

ובישמח ישראל (פר' פרה) כתב בזו הלשון 'וזה ביאור אמרם ז"ל, אמר ר' חמא, בדין הוא שיקדים פר' החדוש לפר' פרה, שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה. אלא לכך הקדימה, מפני שהיא טהרתן של ישראל וכו'. וטהרתן של ישראל, רוצה לומר מלשון הכתוב (שמות כד

יג. זו לשון הירושלמי 'רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינה, בדין הוא שתקדים החדש לפרה, שבאחד בניסן הוקם המשכן ובשני נשרפה הפרה, ולמה פרה קודמת. שהיא טהרתן של כל ישראל'.

היינו שראשית דבר הוא תורה והשגה, ועל ידי זה באים לידי הכנעה וביטול. כי אנשים פשוטים שלא זכו לתורה והשגה אלוקית, נדמה בעיניהם שהם שלמים וממלאים חובתם להשי"ת, וכל מי שהוא מרוחק יותר - מחזיק עצמו לצדיק וכשר ביותר. ואך על ידי התורה וההשגה באין להכנעה. ועל ידי הכנעה זוכים לתורה והשגה עוד יותר, והוא כעין מים, ואפר, ומים י"ד.

לימוד פר' פרה מטהר כמו הזאת אפר הפרה בזמן שבית המקדש היה קיים ובזמן הזה, טהרתן של ישראל באה על ידי הלימוד והעסק בפר' פרה. וכפי

שכתב המאור ושמש (פר' חקת ד"ה או יאמר) בזו הלשון 'או יאמר 'זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר וגו', ויקחו אליך פרה' וגו'. איתא במדרש רבה (פר' חוקת י"ו) 'אמר רבי יוסי ברבי חנינא, רמז שכל הפרות בטילות ושלך קיימת וכו'. לבאר הענין, וכו יבואר גם כן תיבת 'לאמר'. דאיתא בגמ' (ברכות טז.) על פסוק (במדבר כד ו) 'כנחלים נטיו וגו' כאהלים נטע', מה ענין 'אהלים' אצל 'נחלים', אלא לומר לך: מה נחלים מביאין את האדם מידי טומאה לידי טהרה - אף אהלים מביאין את האדם לידי טהרה, עד כאן.

(ראש השנה טז): 'חייב אדם לטהר את עצמו ברגל'. וב'חודש' - שאז התחלת התחדשות אורות הרגל, צריך להקדים הטהרה שהיא אפר פרה'.

בשכר שאמר אברהם אבינו 'ואנכי עפר ואפר' - זכו בניו לאפר פרה אדומה

והנה מובא בגמ' (חולין פח:) 'אמר רבא: בשכר שאמר אברהם אבינו (בראשית יח כז) 'ואנכי עפר ואפר' - זכו בניו לשתי מצות, אפר פרה ועפר סוטה'. ובפשטות צריך ביאור השייכות בין מה שאמר אברהם אבינו על עצמו לבין מה שזכינו לאפר פרה אדומה ועפר סוטה.

אכן, מצינו בשם משמואל (פר' כי תשא שנת תרעא ד"ה והנה) שביאר זאת בזו הלשון 'והנה כעין זה הוא ענין אפר הפרה על מים חיים. שאפר הפרה רומז על הכנעה וביטול עצמי, כמאמר הש"ס (חולין פח:) בזכות שאמר אברהם אבינו ע"ה (בראשית יח כז) 'ואנכי עפר ואפר', זכו בניו לאפר הפרה. ומים חיים' רומזים לתורה והשגה אלוקית - מקור מים חיים את ה'.

וזה שצריך ליתן מקודם מים ואחר כך אפר, ולערוב - שיבואו המים למעלה,

יד. מרגניתא טבא אשכחנא בשם משמואל (פר' וארא ד"ה במד"ד) עפ"י דרכו הנזכרת, וזו לשונו 'הנה שמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה בשם הרה"ק ר' זושא זצלה"ה, אהא דאמר שלמה: 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני' [על טעם פרה] 'ממני' דייקא, כי אי אפשר לידע טעם פרה לגודל מעלתה רק מי שהוא שפל וענו מאד. ועל כן משה שהיה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, אמר לו השי"ת: לך אני מגלה טעם פרה ולאחרים חוקה. ושלמה המלך ע"ה, באשר להנהגת המלוכה צריך להתנהג בגבוהות קצת, 'שום תשים עליך מלך' - שתהא אימתו עליך, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, [וכענין 'זרוק מרה בתלמידים'], על כן לא נגלה לו טעם פרה, ודברי פי חכם חן'.

התורה שנקרא על שמך, כמו שאמר הכתוב (מלאכי ג כב) 'תורת משה עבדי', ועל ידי תורתך שיתעסקו - יוטהרו, כנ"ל טו.

ויהי רצון שבמהרה נזכה להיטהר באפר פרה אדומה, ותקיים בנו נבואת יחזקאל (לו כד-כח) 'ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות, והבאתי אתכם אל אדמתכם, וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גולויכם אטהר אתכם, ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם וכו', וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם, והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים'.

והנה הפרה שצוה הקב"ה ליקח, הוא רק לטהר את האדם מטומאתו, וזה היה בזמן המקדש. אבל עתה בעונותינו הרבים שחרב בית המקדש אין לנו טהרה, אלא כשאנו לומדים ועוסקים בתורת פרה ובמצותיה - על ידי זה אנו נטהרין. וזה פירוש הפסוק 'זאת חקת', דהיינו מצות פרה שהיא חקה והיא כדי לטהר. 'התורה אשר צוה ה' לאמר', רצה לומר, שתאמרו ותעסקו בתורת ה' - הוא גם כן מטהר.

וזה שקאמר המדרש הנ"ל 'ויקחו אליך' - רמז שכל הפרות בטילות ושלך קיימת. רצה לומר, שאפילו בזמן הזה שאין לנו פרה, 'שלך קיימת', פירוש, 'שלך', היינו

עבודת התשובה בפר' פרה

☆ לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה ☆ דרך התשובה שהורה הקב"ה לישראל לאחר חטא העגל ☆ 'ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת' - שריפת החטאים באש ההתלהבות אל הבורא ☆ 'אשר ציווה ה' לאמר' - ראייה לדעת האומרים שקריאת פר' פרה מדאורייתא אפילו בזמן הזה

פירש רש"י 'לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל, לומר: מה המצוה הזאת, ומה טעם יש בה, לכך כתיב בה 'חוקה', לומר: גזירה היא מלפני אין לך רשות

לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה
בנועם אלימלך (ריש פר' חוקת) מובא בזו הלשון 'זאת חוקת התורה' כו'.

טו. מצינו בישמח ישראל (פר' כי תצא ד"ה אפשר נוכל) שכתב 'לימוד תורה הקדושה הוא מקדש ומטהר את האדם בטהרה האמתית העומדת וקיימת לעד, וכמו שאמר אדמו"ר הזקן מווארקא זצלה"ה - דיבוריו האחרונים קודם פטירתו, לאאמו"ר זצלה"ה בזה הלשון: דיא גמרא איז די גרעסטע טהרה'.

ובבאר מים חיים (פר' חקת ד"ה הוא יתחטא) רמז על כוח התורה והשבת יחדיו - לזכות על ידם

מצוה זו במנינם, לכך שואלים מה טעם יש בה. והתירוץ להם הוא כך, כי בגמ' (עבודה זרה ד:) אמרו: לא היו ישראל ראויין לאותו מעשה אלא כדי להורות תשובה לרבים, ולזה הוקם להם מעשה פרה לכפר, להראות כי התשובה מועלת לרבים. נמצא כל עיקר הטעם פרה הוא בשביל חטא העגל, והחטא גופא לא היה כי אם להורות תשובה, והוא בעצמה חוקה, לכך כתיב בה 'חוקה', אף על פי שיש בה טעם כדברי ר' משה הדרשן, והבן^{טז}.

והנה, מאחר שלא היו ישראל ראויין לאותו מעשה אלא כדי להורות תשובה לרבים, ממילא כשקוראים פר' פרה, הזמן גרמא להתעורר בתשובה להיטהר מעוונותינו, שהרי בכל מצב שהוא, ואפילו

להרהר אחריה. ויש להקשות, שלהלן כתוב רש"י בשם ר' משה הדרשן טעם על מצוה זו: תבא פרה כו', אם כן קשה, כיון שיש טעם - למה כתיב בה 'חוקה'.

ונראה לתרץ, כי באדם יש רמ"ח אברים ושס"ה גידים - כנגד רמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה, ובכל אבר או גיד תלוי מצוה אחת. גם ביעקב אבינו עליו השלום 'ותקע כף ירך יעקב כו' על כן לא יאכלו' (בראשית לב כו-לג), מיד שהיה המעשה ההוא ביעקב, תיכף קבלו ישראל המצוה התלויה בגיד ההוא. והאומות מקטרגים תמיד על ישראל לראות אם הם שלמים במצותיהם, ובמצוה זו של פרה אדומה אינם יודעים מה ענינה, כי הם מוניין האברים והגידים של ישראל ואינם מוציין

לטהרה שלימה, וזו לשונו "הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר" (במדבר יט יב). כי יום השלישי ירמוז על התורה הקדושה הנקראת אוריאן תליתאי, כמאמר חז"ל (שבת פח.). ו[ב]יום השביעי מרמז על יום השבת. ואם בשני הדברים האלה הוא מתחטא ומטהר, אז ודאי יטהר" כנאמר. ומכלל הן אתה שומע לאו, כי אם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי - שהן כללות התורה, לא יטהר לעולם טהרה גמורה הראוי כמדובר'.

טז. בספר אביר הרועים (אות שו-שז), מסופר מעשה מופלא השייך לעניינינו. דרכו של הגר"א היתה לערוך גלות ולהסתתר - שלא ידעו ממנו. הגם שהעולם הכיר בו וגדלותו, לא הפריעו לו את עבודתו הקדושה. אמנם, לצורך קידוש שם שמים היו נעזרים בו. והנה, באותה תקופה החלה להתפשט בעיר בערלין תנועת ההשכלה, והיו וויכוחים רבים בין חכמי אומות העולם לבין גדולי ישראל. ובעת ההיא יצאו הפראפעסרן (פרופסורים) ממקום לימודם, ותהו על מאמר חז"ל שיש לכל אדם רמ"ח אברים ושס"ה גידין, מחמת שהם עשו הרבה בחינות וחיתוכי מתים ולא מצאו בדיוק שס"ה גידין, ומתוך כך פקפקו במאמר חז"ל זה. בר מן דין, היו ביניהם הרבה וויכוחים וסכסוכים, ונסבב מכך לחכמי ישראל עגמת נפש, מפני שלא הצליחו כדבעי להוכיח להם את תוקף אמיתת מאמרי חז"ל.

אך כשנודע להם שהגאון מווילנא מסתתר בגלילותיהם, הם הודיעו לחכמי אומות העולם שבעוד כמה ימים יבוא לעירם הגאון מווילנא - שהיה נודע בחכמתו אף אצל הגויים, והוא יכרר להם את מאמר חז"ל, שיש לכל אדם שס"ה גידים בדיוק - לא פחות ולא יותר.

כשבא הגר"א לעירם, אירע שאותם פראפעסרן (פרופסורים) ניתחו ב' גופי מתים, ובחנו היטב ולא

ויאמר ה' אל משה, ראיתי את העם הזה וכו', ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול'. והקשה על כך העבודת ישראל (פר' פרה ד"ה וידבר ה'), שלשון 'ויאמר' הוא אמירה רכה (עיין רש"י שמות יט א), וכאן הוא משמש בלשון קשה - שהקב"ה דיבר עם משה על חטא העגל שחטאו ישראל, ויש לבארו.

ומביא בזה, שלפי מה שדרשו חז"ל (ברכות לב.) על הפסוק (דברים ט יד) 'הרף ממני ואשמידם', שהקב"ה אמר לרעיא מהימנא, שאילו יתפלל על ישראל, הוא לא יכלה אותם, מתבאר מדוע בפסוק הקודם לו נאמר 'ויאמר' שהוא לשון רכה".

אחר חטא העגל, הורה לנו הקב"ה, שיכולה היא התשובה לטהרנו מטינוף החטא. ועל כך אנו מתפללים ומבקשים (יוצרות לפר' פרה) 'וכמו טיהר עם בו נטמא - כן תטהר איש אשר נטמא. וכמו פוזר פשעו לכל דור שמור לחטאת - כן תהא למשמרת למי חטאת. להדיח דמים, לכבס כתמים, לנקות טינופים, להרחיץ צואים, להלבין חטאים, לטהר טמאים, לקדש קדושים, להצדיק עמוסים'.

דרך התשובה שהורה הקב"ה לישראל לאחר חטא העגל

והנה לאחר חטא העגל נאמר (שמות לב ז-ז) 'וידבר ה' אל משה לך רד וכו',

מצאו בדיוק שס"ה גידין, והלכו ובאו בטרוניא לחכמי ישראל, שלאחר יגיעות וביקויות רבות לא מצאו גידין כמניין שמנו חז"ל.

נמנו וגמרו חכמי ישראל לבקש מהגר"א, שלמען כבוד שמים יתגלה ויברר את אמיתות מאמר חז"ל זה. כשמוע הגר"א את דבריהם השיב להם, שמרצונו לא היה מתערב בוויכוח שמסתפק באמיתות מאמרי חז"ל, אך כדי להגדיל כבוד שם שמים, הוא ייעתר לבקשתם, ויוכיח להם את קוטן השגתם.

כשבא הגר"א, פנה אליהם בשאלה, האם אצל גוף פלוני לא היה חסר הגיד במקום ההוא, ואילו אצל השני היה חסר גיד במקום אחר. הלכו ובדקו ומצאו כדברי הגר"א, שאצל אחד היה חסר גיד במקום אחד ואצל השני נחסר הגיד במקום אחר. ואז ביקש הגר"א מחכמי ישראל לברר, האם פלוני שנחסר אצלו גיד במקום פלוני, היה רודף בחייו אחר זימה, והשני שנחסר לו גיד במקום אחר, היה רודף בחייו אחר הכבוד. והוברר הדבר לאשורו, שכן היה טבעם ודרכם של האנשים ההם.

נענה הגר"א ואמר לחכמי ישראל, לכו והוכיחו לחכמי אומות העולם, שהשס"ה גידין הללו מכונים כנגד שס"ה מצוות לא תעשה, וכל גיד וגיד ממונה על שמירת הלא תעשה שלו, אמנם מי שעובר על איסור לא תעשה, הגיד שלו מתקלקל ונפגם. והאנשים המתים ההם, קלקלו ופגמו את גידיהם - עד כדי שלא היה שייך למצוא אותם בעת בדיקתם. כשנוכחו חכמי אומות העולם עד כמה אמיתיים ונכונים דברי חז"ל, ועד היכן מגעת גדלותו של הגר"א, חפרו ויבושו, ומני אז נמנעו מלצאת בטענות נגד חכמי ישראל.

יז. זו לשון הגמ' 'וכיון שאמר (דברים ט יד) 'הרף ממני ואשמידם', אמר משה: דבר זה תלוי בי

הנפש אל ה'. וזה שאמר, 'שפתח לו פתח' - להראות חסדו הגדול שמקבל התשובה מהשבים, ואז תהיה תפילתו רצויה עליהם.

'ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת' - שריפת החטאים באש ההתלהבות אל הבורא

ולפי דרכו מבאר העבודת ישראל (שם ד"ה והנה בשבת) את דרך טהרתן ותשובתן של ישראל בפר' פרה - בזמן שאין הבית על מכונו ואין לנו כהן בעבודתו. וזו לשונו 'והנה בשבת פרשת פרה, הקדימו לקרות פרשת פרה לפרשת החודש. [מפני] שיש בה טהרתן של ישראל, כמו שאמרו בגמ' (ירושלמי מגילה פ"ג ה"ה). ופירוש הענין, דבזמן שאין בית המקדש קיים, דְּבַר שפתינו לרצון לפני אדון כל - כאילו קיימנו והקרבנו הקרבנות, וגם הפרה - בהזאת שלישי ושביעי. ועל ידי קריאתה על כל פנים נטהר טהרה רוחניות לכבוד הרגל הבא עלינו. וזה הרמז איתא בפסוק (במדבר יט א-ב) 'וידבר ה' אל משה ואל אהרן, זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר', דהיינו שיהיה זמן שדי באמירה לבד - כאשר אין בית המקדש קיים. וזה 'אשר צוה ה' לאמר, ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת' וגו'.

והנה במלת לְטַמֵּא הלמ"ד בפתח"ח מורה על דבר הידוע. יש לומר גם כן רומז לדברינו, דהיינו כי הפרה רומז לתשובה המטהרת הטמאים, והיינו דווקא הטמא הידוע בעצמו בלבו שמתחרט ויודע ושב ונחם, ולא כאלה העיוורים השוגים כל

אמנם, העבודת ישראל מוסיף על כך חידוש עצום ונפלא. וזו לשונו 'ויש לנו עוד להמתיק האמירה, שלכן נכתב פעם שנית 'ויאמר' - בלשון רכה וכו'. ויש בזה כוונה עמוקה להורות דרך תשובה. 'ועתה הניחה לי', פירוש, שתעשו לי 'נייחא' ונחת רוח שישבו מחטאם. וידוע, דעיקר התשובה הוא החרטה והמרידות בלב. וצריך כל כך להתמרמר, עד שיעלה חרון אפו בלבו על עצמו ויכעוס וירגז על יצרו לאמר: מה עשית לי וגמלת לנפשי רעה והאבדת אותה מקרב עמה, ואין לי מצח להרים ראש על ידי עצתך הרעה, עד שיבכה ויתנחם וישוב באמת ויקבל על עצמו שלא יחטא עוד.

וצריך כל כך להרבות - עד שיתגלה מצפוני לבו לפני יודע תעלומות וצופה עתידות ברוך הוא, והוא יעיד עליו שלא ישוב לזה החטא לעולם, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ב ה"ב), עיין שם. וזה שאנו אומרים בתפילה 'והחזירנו בתשובה שלימה - לפניך', דהיינו שיהיה גלוי לפניך צופה ומביט שאני בעל תשובה באמת.

וזה שרמזו לו הקב"ה: 'הניחה לי ויעשו תשובה, והורד עדיך. ויתמרמרו עד ויחר אפי בהם', דהיינו חרון אפי שיש לי עליהם, 'יחר בהם' - בלבכם על עצמם ויתחרטו על שעבר. 'ואכלם' - לשון תאוה, כמו שכתוב (תהלים פד ג) 'כלתה נפשי אל ה'', דהיינו לאחר התמרמרות כזה ונקיון כפים מחטאים באמת, אחר זה בא התשוקה וכלות

- מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים'. ופירש רש"י (ד"ה הרף) 'הראהו שיש כח בידו למחול על ידי תפלה'.

וטרם נטהרנו מאפר שריפת הפרה, יש לנו את הזכות לקיים מצוות פרה על ידי קריאת הפרשה, וכמובא בעבודת ישראל (פר' פרה ד"ה וידבר) בזו הלשון 'וידבר ה' וגו' זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר' (במדבר יט א-ב). נראה לפרש מלת 'לאמר', מורה כדעת האומרים שפרשת פרה מדאורייתא¹. ולזה בא הרמז בתורה 'אשר צוה ה' לאמר', שאפילו בזמן הזה שאין לנו בית לעשות פרה כתיקונה, צריך לקרות הפרשה - ונשלמה פרים שפתינו' (הושע יד ג). ותהיה אמירת הפרשיות במקום עשיית הפרה, וזהו 'לאמר'.

ימיהם בהבל וריק, ואומרים: לא חטאנו, כי לאלה אין טהרה וכפרה. אשר העיקר, להתחרט ולשוב ואחר כך להתלהב ולהשתוקק לבוראו ולעשות רצונו, על כל פנים כמו שהתאוה לרצון יצרו בחטאינו. וזה נקרא 'עפר שריפת החטאת', ששורף החטאים ומתלהב באש לבוראו, ואחר כך 'ונתן עליו מים חיים'.

'אשר ציווה ה' לאמר' - ראייה לדעת האומרים שקריאת פר' פרה מדאורייתא אפילו בזמן הזה ולעת עתה שעדיין לא נבנה בית המקדש

ית. מובא בשו"ע (או"ח סי' תרפ"ה סעי' ז) 'יש אומרים שפרשת זכור ופרשת פרה אדומה חייבים לקראם מדאורייתא, לפיכך בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבוא למקום שיש מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא'.

והעיר המגן אברהם (שם) על דברי היש אומרים, וכתב 'ומשום פר' פרה סבירא להו דלא הוי מדאורייתא, דבאמת אין טעם בקריאתה מדאורייתא, וגם לא ידענא היכא רמיזא'. אכן, מצינו באחרונים שהביאו טעם ורמז לחיוב הקריאה מן התורה, לפי דעת היש אומרים, וכדלהלן.

בשו"ת ערוגות הבושם (או"ח סי' רה) הביא בשם הישמח משה טעם לחיוב קריאת פר' פרה מן התורה. דהנה נצטוינו לזכור את חטא העגל, שנאמר (דברים ט ז) 'זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלוקיך במדבר' וכו' ובמגן אברהם (או"ח סי' ס) כתב למה לא תיקנו חז"ל קריאה לזכירת מעשה העגל מפני שהוא גנותן של ישראל. ולפי"ז י"ל דמשום כך תיקנו פר' פרה שבאה לקנח את צואת העגל, ועל ידי כך מקיימים את מצוות הזכירה שהיא מן התורה.

ובערון השולחן (שם) נתן רמז לזה מן הפסוקים האמורים בפר' פרה. וזו לשונו 'ולענינת דעת נראה דיש לזה רמז בתורה, דהנה בפרשת פרה אדומה כתיב באמצע הפרשה (במדבר יט ט) 'והיתה לבני ישראל וגו' לחקת עולם'. ודרשינן בספרי (פיסקא כ"ד) שתהא נוהגת לדורות, עיין שם דאפר פרה אינו תלוי במקדש, דגם בזמן האמוראים היה להם אפר פרה, כדאמרינן חבריא מדכן בגלילא (חגיגה כה). ועיין נדה ו: ברש"י ד"ה קדש). ובסוף פרשה כתיב עוד (במדבר יט כא) 'והיתה להם לחקת עולם', ומיותר הוא. אלא דאתי לענין קריאת הפרשה אף בזמן דליכא אפר פרה, כענין שאמרו בזבחים (ג). למקראה הקדימה הכתוב, ופירש"י בנדה שם, שיהא קורין בענין עיין שם. וכל שכן בזמן הזה דליכא עצם המצוה שהיתה ראויה להיות בזמן הזה - אם היה לנו אפר פרה, דוודאי יש לומר שיש חיוב לקרות הפרשה'.

זאת התורה - אדם כי ימות באהל

★ אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן ★ הדרך להיטהר בזמן הזה - על ידי תורה ★ מה יתרון לאדם בכל עמלו ★ כי היא חייך ★ אין טוב אלא תורה

אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן

'זאת התורה אדם כי ימות באהל' (במדבר י"ד). מצינו בגמ' (ברכות סג: שבת פג:): 'דאמר ריש לקיש, מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר (במדבר י"ד) 'זאת התורה אדם כי ימות באהל' י"ט.

הדרך להיטהר בזמן הזה - על ידי תורה

יש להתבונן מה ענין עמילות התורה לענין טהרת הפרה, אכן מצינו בתנא דבי אליהו (פרשה יח) 'דבר אחר, 'שפכי כמים לבך', מה מים הללו מקוה טהרה הן לכל באי העולם ולכל מעשה ידיו שברא

בעולם, שנאמר 'כל דבר אשר יבא' וגו' (במדבר לא כג), כך דברי תורה מקוה טהרה הן לישראל בכל מקומות מושבותיהן. בוא וראה כמה גדולה כחה של תורה, שמטהרת את פושעי ישראל בזמן שעושין תשובה אפילו מעבודה זרה שבידן, שנאמר 'זורקתי עליכם מים טהורים' וגו' (יחזקאל לו כה), אין מים אלא דברי תורה, שנאמר (ישעיה נה א) 'הוי כל צמא לכו למים' וגו', אין טהורים אלא דברי תורה, שנאמר (תהלים יב ז) 'אמרות ה' אמרות טהורות'². הרי מבואר מזה שעדיין נשאר לנו הדרך לטהר עצמינו ע"י עסק התורה.

מה יתרון לאדם בכל עמלו

האדם הזוכה 'להמית' את עצמו באוהלה של תורה, זוכה 'לחיות' את החיים

ט. באור החיים (שמות י"ב) העמיד את ההתמדה בתורה, שהיא התנאי הראשון והיסודי בעיקרי ההכנה לקבלת התורה. וזו לשונו 'אכן, כוונת הכתוב הוא להקדים ג' ענינים הם עקרי ההכנה לקבלת התורה שבאמצעותם נתרצה ה' להנחילם נחלת ש-די היא תורתנו הנעימה. הא': הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה. ולזה תמצא כי כל מקום שיזכירנה ה' לתורה, ידקדק לומר לשון חוזק ואומץ, עד גדר שימית עצמו עליה, דכתיב (במדבר י"ד) 'זאת התורה אדם כי ימות' וגו' ודרשו ז"ל (שבת פג) וכו'. כמו כן רבותינו ז"ל ידקדקו בהזכרתה, לומר 'עסק התורה' 'השתדלות התורה', ורבים כמוהו וכו'. ותראה, כי לא תושג ההשגה אלא בהתעצמות גדול.

כ. וראה מה שכתב השל"ה (פר' חקת, דרך חיים תוכחת מוסר אות יח) 'כי אף בזמן שאין אפר פרה, יוכל אדם לטהר את עצמו כשדבק בהתמדת התורה, ולומד ומלמד על מנת לשמור ולעשות ולקיים'.

אין טוב אלא תורה

וכאשר יהודי לומד תורה ומתדבק בה, חייו מתמלאים עונג ועריבות, כלשון הפסוק (תהלים יט יא) 'הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים'. ומי שאינו רודף אחרי התורה, הרי זה אות וסימן שעדיין לא טעם את עוצם מתיקותה וטוב ערבותה, וכפי שהעיד האור החיים (דברים כו ח ד"ה ואומר) בזו הלשון 'ירמוז במאמר 'בכל הטוב' אל התורה, כאומרם ז"ל (ברכות ה) 'אין טוב - אלא תורה', שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם'.

ובאמת, לשיטת האור החיים (דברים ו כה ד"ה כאשר ציוונו), עיקר השכר שמגיע ליהודי אינו אלא על העמל שעמל - עד שזכה לטעום את עריבות עבודת ה', מפני שלאחר שטעם את עריבות ומתיקות עבודת ה', מן הראוי שהאדם בעצמו ישלם שכר להקב"ה - על התענוג הנפלא שמקבל מעבודת ה' ועריבות אהבתו, וכלשונו 'שכפי האמת עלינו לשלם שכר לאלוקינו ברוך הוא שהטעימנו עריבות נעימות ומתיקות אהבתו בלבנו, מתוקים ועריבים לאין תכלית, אלא שיטול אדם שכר על התעצמותו - עד שהשיג טעם בחיים'.

האמתיים ויש לו תועלת ותכלית בחייו, כמאמר החכם מכל האדם, הלא הוא שלמה המלך ע"ה (קהלת א ב-ג) 'הבל הבלים אמר קהלת, הבל הבלים הכל הבל, מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש'. ובגמ' (שבת ל:) מובא, שבבית מדרשו של ר' ינאי דייקו את פסוק זה, שרק תחת השמש אין יתרון לעמלו של האדם, אבל אם יעמול במה שקודם לשמש - שהיא התורה שקדמה לבריאת העולם (כמובא במדרש רבה, פר' בראשית א ד)^{כז}, יש לו יתרון ורווח.

כי היא חייה

והנה מובא באבות דרבי נתן (נוסחא ב פרק לא) בזו הלשון 'רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי. הוא היה אומר: אם עשית תורתך הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת. שלא נוצרו הבריות על דברי הבטלה אלא על דברי תורה, שנאמר (דברים ל כ) 'כי היא חייה ואורך ימיה', [חייה בעולם הזה ואורך ימיה] לעולם הבא'.

העולה מן הדברים, שחיים בלא תורה אינם קרויים חיים, מפני שאין יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש - בכל עניני עולם הזה, מלבד עמלה של תורה שיש לה יתרון והיא מחייה את החיים - 'כי היא חייה'.

כא. זו לשון המדרש "בראשית ברא אלקים", ששה דברים קדמו לבריאת העולם, יש מהן שנבראו, ויש מהן שעלו במחשבה להבראות. התורה והכבוד נבראו, תורה מנין, שנאמר (משלי פרק ח פסוק כב) 'ה' קנני ראשית דרכי'. וכן מצינו בגמ' (פסחים נד. נדרים לט:).

אהלה של תורה

☆ בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבל ☆ כאהלים נטע ☆ לא ימיש מתוך האוהל ☆ לתן שכר למביאייהם ☆ מה טובו אוהליך יעקב ☆ כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה

הרחקתים בגוים וכי הפיצותים בארצות, ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם'. ובגמ' (מגילה כט.) מובא על כך 'ואהי להם למקדש מעט'. אמר רבי יצחק, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל^{כז}.

כאהלים נטע

והנה איתא בגמ' (ברכות טו:) 'ואמר רבי חמא ברבי חנינא: למה נסמכו אהלים לנחלים, דכתיב (במדבר כד ו) 'כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע, וגו', לומר לך: מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה - אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות'. וברש"י פירש 'אף [אהלים] - בתי מדרשות'. והיינו שבכח אהלי בתי מדרשות האדם עולה מכף חובה לכף זכות.

בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבל

מצינו במהרש"א (חידושי אגדות ברכות סג:) שמבאר את דרשת ריש לקיש מהפסוק 'זאת חוקת התורה אדם כי ימות באוהל', שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן. שריש לקיש דייק זאת ממה שאצל נוגע במת לא נאמר 'זאת התורה', רק בפרשת טומאת אוהל נאמר 'זאת התורה'. והיינו כדי ללמדנו שאין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו באוהלה של תורה^{כז}.

ויש ללמוד מכאן על מעלת הלימוד בבית המדרש - 'אוהלה של תורה'. ובפרט בזמן הגלות שבתי כנסיות ובתי מדרשות נחשבים ל'מקדש מעט', כמו שנאמר (יהזקאל יא טז) 'לכן אמר, כה אמר אדני ה', כי

כז. זו לשונו 'משום דלעיל מיניה גבי מטמא בנגיעת המת לא כתיב 'זאת התורה', וכאן באהל המת כתיב 'זאת התורה', לדרשה זו - במי שממית עליה באהל של תורה'.

כג. מימרא נאה שמעתי מגאב"ד לאנדאן הגאון רבי משה חיים אפרים פאדווא שליט"א, שאם טומאת המת מטמאת את כל הבא אל האוהל ואת כל הנמצא בו, הרי מידה טובה מרובה חמש מאות ממידת פורענות (סוטה יא.), שאם יושב יהודי ולומד תורה, אזי לא רק החדר שיושב בו מתמלא בקדושה, אלא חמש מאות פעמים יותר, משפיע תורתו על כל סובביו.

והוא על דרך מה שכתב החזון איש (קובץ אגרות, חלק ג' סי' יב) בזו הלשון 'אם היו בני תורה עמלים בתורה לאמיתותה, היו מצילים ילדים הרבה ואנשים רבים מהרהורי עבירה וכפירה וכיו"ב, בשפע קדשם - בהשתפך רוח טהרה בעולם. ובסביבות בעל תורה אמיתי, הדבר ניכר לעינינו השפעה מרובה על אנשים הרבה - מה שכל השתדלות מעשית לא תשיגנה'.

דרש בה. 'הקהל את העם האנשים והנשים וההטף', אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין. כדי ליתן שכר למביאיהן. אמר להם: מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני.

והנה מתוך דברי המפרשים עולה, שהטף שהצטוו להביא אותם, טרם באו לגיל חינוך¹¹. ויש להתבונן במצוה זו, מה טעמה ותכליתה, הלא סוף סוף הם אינם מבנים מאומה ממה ששומעים שם.

אמנם יש לבאר זאת עפ"י המובא בירושלמי (יבמות פ"א ה"ו) בזו הלשון 'ראה את רבי יהושע וקרא עליו (ישעיה כח ט) 'את מי יורה דעה'. זכור אני שהיתה אמו מולכת עריסתו לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה'. ומצינו שר' יוחנן בן זכאי שיבח את אמו של ר' יהושע 'אשרי יולדתו' (אבות פ"ב מ"ח)¹². ויש ללמוד מכך, שיש תועלת לנשמתו של יהודי מעצם הדבר שהוא שומע דברי תורה, אפילו אם הוא תינוק שאינו מדבר ואף אינו מבין מאומה.

לא ימיש מתוך האוהלה

בר מן דין, הישיבה באוהלה של תורה גורמת למחייית עמלק, כמובא באור החיים (שמות יז ט) 'ויאמר משה אל יהושע'. נתחכם משה, כשהכיר העון שהוא לצד ביטול מלחמת התורה, אמר: אין ראוי לצאת למלחמה אלא יהושע, שנאמר עליו (שמות לג יא) 'לא ימיש מתוך האוהלה' - בעסק התורה. ואמר לו שיבחר כיוצא בו, ובזה יתגבר עליו, וכן היה¹³.

לתן שכר למביאיהם

עוד יש להרחיב בזה עם המובא בגמ' (חגיגה ג.) 'תנו רבנן, מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר (בן) חסמא שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפקיעין. אמר להם: מה חידוש היה בבית המדרש היום. אמרו לו: תלמידך אנו, ומימך אנו שותין. אמר להם: אף על פי כן, אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש. שבת של מי היתה. שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה. ובמה היתה הגדה היום. אמרו לו: בפרשת הקהל. ומה

כד. והנה מצינו בגמ' (גיטין נו.) שר' יוחנן ביקש מאספסינוס קיסר: 'תן לי יבנה וחכמיה'. ולכאורה מדוע ביקש את יבנה עצמה, הלא הוא רצה את חכמי יבנה, וא"כ מדוע ביקש ממנו שיתן לו את יבנה. אך יש לומר ש'יבנה' היתה מקום תורה, ור' יוחנן רצה את אהל התורה של יבנה יחד עם החכמים שגדלים שם, וכך להציל את בית ישראל.

כה. וכמו שכתב הרמב"ן (דברים לא יב-ג) 'אין הטף הזה יונקי שדים, אבל הם קטני השנים הקרובים להתחנך'. אך המנחת חינוך (מצוה תריב) כתב שאף תינוקות סמוך ללידתם, בכלל מצווה זו, וזו לשונו 'וטף מפורש בתורה שחייבים, ולא נתבאר שיעור השנים של טף. נראה, דתיכף שיצאו מכלל נפל או בנולד שרוב כלו חדשיו, חייב במצוה זו.

כו. עיין שם בפירושו של רבינו עובדיה מברטנורא, שלא זו בלבד שאמו של ר' יהושע הביאה אותו לבית המדרש, אלא 'מיום שנולד לא הוציאה ערשתו מבית המדרש - כדי שלא יכנסו באזניו אלא דברי תורה'.

שהתינוקות אינם מבינים מאומה. והיינו מפני שעצם השהייה בבית המדרש יש לה השפעה עצומה ותועלת מרובה - באין אומר ובאין דברים. וכך הבא לבית המדרש, אעפ"י שאינו לומד - 'אינו עושה', מגיע לו שכר הליכה מחמת התועלת שבאה לנשמתו מעצם השהייה בבית המדרש.

מה טובו אוהליך יעקב

והנה בית מדרש הוא אוהל תורה כללי למבקשי ה' ותורתו, אך מן הראוי שכל בית יהודי פרטי, יהיה 'אוהלה של תורה' - מקום שמתייגעים בו בלימוד התורה, וכדברי הגמ' (סנהדרין צב.) 'ואמר רבי אלעזר, כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו בלילה - אש אוכלתו'^{כז}, שנאמר (איוב כ כו) 'כל חושך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נפח, ירע שריד באהלו'^{כט}.

ובזה יובן טעם ותכלית מצוה זו של הבאת הטף. מפני שעל ידי הבאתם נמשך להם תועלת עצומה - ממה שנדבק באוזניהם דברי תורה^ל.

ולפי זה נראה לבאר את דברי התנא (אבות פ"ה מ"ד) 'ארבע מדות בהולכי לבית המדרש: הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו וכו'. וכל הרואה את דברי התנא יתמה, וכי מה שייכות של קיבול שכר יש אצל מי שהולך ואינו עושה, האם מי שייגיע לעבודתו וישב בטל יקבל שכר על עצם הליכתו לשם.

אך לפי האמור יש לומר, שאף מי שאינו יודע ללמוד מאומה - 'הולך ואינו עושה', שכר הליכה בידו, מפני שהוא אינו גרוע ממביאי התינוקות לבית המדרש שמקבלים שכר על הבאתן אעפ"י

כז. כן כתב המושך חכמה (דברים לא יב). ומבאר לפ"ז מה שהשיב ר' יהושע לדבריהם - 'מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני'. שהרי מימרא זו על שכון של מביאי הטף למצוות הקהל, אצל ר' יהושע היא כהשבת מרגלית טובה לבעליה, שהרי אמו הכניסה אותו לבית המדרש, והיא בכלל 'לתן שכר טוב למביאיהן', והיינו 'ובקשתם לאבדה ממני', דייקא.

כח. פירש"י (שם ד"ה תאכלהו) 'תאכלהו אש לא נופח - זה אשו של גיהנם, שאין צריך נפוח'. וביאר זאת המהרש"א (חידושי אגדות שם ד"ה כל בית) בזו הלשון 'ועונשו, ש'אש אוכלתו' שהוא אש של גיהנם, שאם היה נשמע בו דברי תורה שנקראת אש, כמו שנאמר (ירמיהו כג כט) 'כה דברי כאש', לא היה יכול אש של גיהנם לשלוט בו, דאש של תורה הוא אשו של הקב"ה - אש אוכלה אש'.

כט. להבין מדוע מאמרי חז"ל על שמיעת קול תורה מתוך הבית, נאמרו דווקא על ה'לילה'. מצינו שפירש"י (עירובין יח: ד"ה ולא אמר) בזו הלשון 'ולהכי נקט לילה - שהקול נשמע מרחוק'. והיינו שאף ביום ראוי ללמוד תורה בבית, אלא שבליילה נשמע הקול. אמנם, אם לא נשמע הקול, יש בזה סימן שרע בעיני בעל הבית לימוד תורה, כמובא במהרש"א (חידושי אגדות שם) 'דביום אפשר שלא נשמע דברי תורה מפני קול המולה של המון, אבל אם בלילה שהקול נשמע ואין נשמע בו דברי תורה, הרי זה שרע בעיני ללמוד תורה בביתו, כדכתיב (איוב כ כו) 'ירע שריד באהלו'.

משקיע את חייו בלימוד התורה או לכל הפחות בקביעת עתים לתורה, וזו לשון החפץ חיים זיע"א 'ושמעתי מעשה על גביר אחד ובעל עסקן גדול שפירש עצמו לגמרי מהבלי עולם - לעסוק בתורת ד' יומם ולילה. וְחָבְרוּ עליו אחיו ובית אביו ואנשי ביתו להחזירו לעניינו הראשון, ולא הטוה און להם ונתיאשו ממנו. ושאלוהו האנשים המכירים אותו מכבר לעסקן גדול, באיזה אופן פעל בעצמו שלא להטות און לצעקת אנשי ביתו. ויען ויאמר אליהם: התבוננת במה שאמרו חז"ל: 'אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר וגו'.

ומידה טובה מרובה ממידת פורענות, שאם נשמע בבית דברי תורה, מתקיים בו דברי הגמ' (עירובין יח'): 'ואמר רבי ירמיה בן אלעזר, כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה - שוב אינו נחרב, שנאמר (איוב לה י) 'ולא אמר איה אלוה- עושי נתן זמירות בלילה'.

כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה וילילה

וראה בשמירת הלשון (שער ג פרק ד) מעשה נאה שיש ממנו תביעה גדולה - לאדם ששקוע בהבלי עולם הזה ואינו

אמנם, המהרש"א (חידושי אגדות שם ד"ה כל בית) מביא עוד פירוש בכוננת הגמ', שדברי הגמ' אמורים אצל מי שעסוק כל היום בעסקיו ואינו משייר זמן ללימוד התורה בלילה. וזו לשונו "כל בית שאין דברי תורה כו'. איירי בבעל הבית שאינו תלמיד חכם, ואם אין דברי תורה נשמעים בביתו בלילה, דאפשר ביום מתוך עסקיו של בעל הבית אי אפשר ללמוד בביתו, אבל בלילה שבעל הבית פנוי מעסקיו ואין דברי תורה נשמעים בו'.

ל מהו 'שוב' אינו נחרב. מצינו בפירוש הרי"ף על עין יעקב (עירובין פרק שני אות ו ד"ה כל) שכתב לפרש זאת בב' אופנים, וזו לשונו 'וכנגד 'ירע שריד באהל' (איוב כ כו), הוא עונש להווא גברא - אש של גיהנם שאינו צריך ניפוח. וכפי זה יאמר כאן 'כל בית שנשמעים בו דברי תורה' - שתקן מה שלא היו נשמעים בו דברי תורה והיה עונשו להיות נחרב, כי רצץ עזב הבית. ועכשיו שנשמעים בו דברי תורה, שוב אינו נחרב. ודייק מה שאמר 'שוב' אינו נחרב, ולא אמר 'כל' בית שנשמעים בו דברי תורה אינו נחרב. אלא בא ללמדנו שאע"פ שבית זה היה ברשות מי שלא היה משמיע בו דברי תורה ונחרב בעונו, 'כי רצץ עזב' וכו' (איוב כ טו), כששב באותו בית מי שמשמיע בו דברי תורה, שוב אינו חרב. אע"פ שישונו לדור בו אנשים חטאים שאין משמיעים בו דברי תורה, מ"מ כיון שכבר נשמעו בו דברי תורה, נתייסד בתורה ושוב אינו נחרב בשביל אחרים שאינם משמיעים בו דברי תורה וכו'.

ועוד יש לומר, דהא קיימא לן (ברכות נח): 'מיום שחרב בית המקדש נגזר על בתיהם של צדיקים שיחרבו', ומשמע מהכא הצדיקים שלומדים תורה בלילה אין בתיהם נחרבין. וצריך לומר, דבשעת החורבן שנחרב בית המקדש על ביטול תורה, כדכתיב (ירמיה ט יב) 'על עזבם את תורת', נגזר על בתי הצדיקים ליחרב. ואחרי כן כשבנו הצדיקים בתיהם ונשמעים בבתיהם דברי תורה, שוב אינם נחרבין. דייק לומר 'שוב', שאע"פ שנגזר עליהם חורבן בתחלה, שוב אינו נחרב, לפי שהשכינה יושבת אצלו, ולא הוצרך לבקש בה השכינה ולומר: 'איה אלוה- עושי', לפי שכיון שנותן זמירות בתורה בלילה, הנה ה' נצב בבית [ו] שוב אינו נחרב'.

בעצמו לפי עונותיו שהיה ראוי לו למות מכבר, ואם אחרי המוות היה הקב"ה מתנהג עמו בחסד גדול והיה נותן לו רשות שיחזור בתשובה, בוודאי לא היה מתרפה מזה אפילו רגע אחת, א"כ מה היזק עושה לו הקב"ה שהוא מאריך את ימי חייו כדי שיעשה תשובה בחייו ממש, בוודאי צריך לזרז את עצמו בכל כוחותיו לעשות תשובה על עונותיו וללמוד התורה תמיד, ועל כל פנים להיות לו עת קבוע תמיד לתורה ולא להטות אוזן כלל למי שרוצה להפריעו מזה.

ופירושו כאילו כבר מת, והיינו בעצמו כאילו כבר גמר כל עסקיו שהיה בכוחו, וגם גמר בהם את ימי חייו, והביאוהו לדין לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה על כל העניינים שכילה בהם את זמנו להבל ולריק ויצא חייב בדין של מעלה. והוא צועק: 'אוי לי, וי לי, על רוע מעשי ועל רוע עניני'. ואלו בתוך כך הרשוהו שירד תיכף לעולם הזה ויעשה תשובה, בוודאי לא היה מתעצל אפילו רגע אחת מזה ולא היה מטה אזנו כלל לידע מעסקי ביתו. וא"כ יחשוב האדם

חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,
והוספות פסקים בעל פה
שנמסרו מפי הגאון
רבי שמעיה לעזו שליט"א

הלכות ודינים
הנוהגים קודם הפסח

הלכות ודינים הנוהגים קודם הפסח (א)

שואלין ודורשין בהלכות הפסח ל' יום קודם החג

א. שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום - י"א שהכוונה בזה רק שאם באו לפניו ב' תלמידים לשאול וא' מהם שואל בהל' הפסח שיש להקדימו לחבירו ומאחר ששואל כענין^א, ואולם י"א שהוא חיוב גמור לעסוק בהלכות הפסח שלושים יום קודם הפסח - והכרעת הפוסקים שכן עיקר^ב, וכבר נהגו לקבוע שיעור בביהמ"ד ל' יום קודם הפסח ללמד לבני ישראל דעת את הלכות ודיני הפסח ולשיטת המ"ב הוא חיוב גמור מדינא^ג.

א. עיי' פסחים ו' ע"ב, והק' הר"ן ממגילה ל"ב שמשה תיקן להם לישראל שיהיו דורשים בהל' הפסח בפסח עצמו ותל' שבאמת ליכא חיובא לדרוש בהלכות הפסח ל' יום קודם הפסח ורק דהנפ"מ בזה לב' תלמידים השואלים שהשואל בהל' הפסח חשיב שואל כענין ומקדים להשיב לו, וכ"כ הרשב"א במגילה ד' ע"א, וכ"כ הריטב"א שם והביא כן גם בשם רבינו הרמב"ן. ועיי' בהאלף לך שלמה להגר"ש קלוגר שנסתפק גבי השואל בפורים בהל' פורים אי חשיב שואל כענין טפי כלפי השואל אז בהל' פסח והניח בצ"ע, ואמנם במשב"ז תכ"ט סק"א נקט בפשיטות שהשואל בהל' פורים חשיב שואל כענין טפי.

ב. כ"ה בתוס' מגילה שם ובתוס' הרא"ש שם ובשאלתות ובה"ג, וכ"מ ברש"י ר"ה ז' ע"א ועוד. ולענין דינא, הנה הב"י הביא את דברי הר"ן, וכ"מ מדבריו בשו"ע שכתב רק שואלין ולא כתב דורשין ומשמע דאזיל בזה לשיטתו שנקט כדברי הר"ן, ואולם דעת רוב האחרונים [הלא המה הב"ח והא"ר והח"י והגר"א ופמ"ג ושוע"ה ומ"ב ועוד] שיש להחמיר בזה כשי' הראשונים שהוא חיוב גמור לעסוק בהל' הפסח קודם הפסח שלושים יום. [ואולם מש"כ בביאה"ל דהר"ן והרשב"א יחידאי ניהו נגד שא"ר צ"ע וכנ"ל הערה א].

ג. האחרונים הק' בזה סתירה, שמחד גיסא מבואר שהחיוב לעסוק בהל' הפסח הוא ל' יום קודם הפסח, ואולם מאידך מצינו שמשה תיקן להם לישראל שיהיו עוסקים בהלכות הפסח רק בפסח, ובח"י לפני משה כתבו ליישב עפ"י הירושלמי שלכל יחיד החיוב הוא רק בפסח אבל בביהמ"ד החיוב הוא אף שלושים יום קודם הפסח, ועיי' בביאה"ל שהביאם ופליג עליהו שהחיוב באמת הוא אף לכל יחיד ויחיד לעסוק בהל' הפסח שלושים יום קודם הפסח, ומ"מ מסיק "ועכ"פ בביהמ"ד בחבורות בודאי יש חיוב ללמוד שלושים יום קודם אף לדברי הירושלמי וכמו שכתב הפני משה" עכ"ל.

חיובו מדאורייתא או מדרבנן

ב. יש שכתבו שהחיוב לעסוק בהל' הפסח קודם הפסח שלשים יום הוא חיוב גמור מדאורייתא, ואולם יש שכתבו שאי"ז אלא תקנת חכמים ואסמכוה אקרא¹.

תקנת משה שיהיו עוסקים בהל' הפסח בפסח

ג. משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלים ודורשים בענינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג [מגילה ל"ב] - [א] י"א שאם כבר למד את הל' הפסח קודם הפסח שוב אינו צריך, [ב] וכמו כן י"א שכהיום אין נוהגין כן ולפי שהכל כתוב בספר, [ג] וי"א שאף כהיום הוא חיוב גמור ואולם אין הכונה ללימוד הלכות הפסח רק דורשין מענינו של יום, [ד] ולדעת המ"ב הוא חיוב גמור לעסוק אף בהל' הפסח בחג הפסח^ה.

הנוסע מביתו לחו"ל קודם הפסח

ד. הנוסע מביתו לארץ אחרת קודם הפסח - אם יוצא מביתו ל' יום קודם הפסח דהיינו קודם פורים דפרזים, אין צריך לבדוק את ביתו, וכשיגיע הפסח יבטלנו ביום י"ד בשעת הביעור¹. וכל זה באין בביתו רק ספק חמץ, אך ביש לו ודאי חמץ בביתו י"א שאף אם יוצא מביתו ל' יום קודם הפסח חייב לבערו וכן יש

ד. שהרי למדוהו מקראי גבי משה רבינו שהזהיר על פסח שני ל' יום קודם, וכ"ה בב"ח ובפמ"ג ובמהרש"א סוכה ד"ט עיי"ש, ואולם בלבוש ובשוע"ה מפורש שאי"ז אלא תקנת חכמים ואסמכוה אקרא.

ה. הנה לדעת הר"ן הנזכר לעיל הערה א' היינו גופא תקנת משה שיהיו עוסקים בהל' הפסח בפסח, ואף לדעת הראשונים שהחיוב לעסוק בהל' הפסח הוא כבר ל' יום קודם הפסח מיהו עיי' בביאה"ל שבאמת אין המכוון בתקנת משה רק על יום החג לבד אלא על יום החג ועל הזמן שמקודם, וכעין זה כתב הב"ח ואלא שהוסיף שאם למד קודם הפסח שוב אין צריך לעסוק בזה אף בפסח וכתב הביאה"ל שהרבה אחרונים חולקים עליו, ועיי' במג"א שבאמת ב' תקנות שנו כאן א' שלושים יום קודם הפסח ב' בחג הפסח גופא ואמנם בחג הפסח סגי לדרוש בענינו של יום, ובמ"ב סק"א ושעה"צ שם הוכיח שהחיוב לעסוק אף בחג הפסח הוא בהלכות הפסח דוקא ולא סגי לדרוש בזה מענינו של יום, וכ"ה בשוע"ה ואולם סיים שעכשיו אין נוהגין ללמוד הלכות בחג עצמו ולפי שהכל כתוב בספר, והמ"ב פליג עליו בזה וכמב'.

ו. פסחים ד"ו "המפרש ויוצא בשיירה קודם ל' יום אין זקוק לבער תוך ל' יום זקוק לבער", ומפרש בגמ' שתוך ל' יום שכבר שואלין ודורשין בהלכות הפסח חל עליו חובת בדיקה, וכתבו הראשונים דמדקתני "המפרש ויוצא בשיירה" ולא קתני בסתמא 'היוצא לדרך' משמע

להחמיר לכתחילה, ובית שרגילים לאכול בו חמץ נידון כיש בו ודאי חמץ¹. וכמו כן כל זה הוא רק באין דעתו לחזור רק אחר הפסח, אבל אם דעתו לחזור עוד קודם הפסח, אף אם יצא מביתו מתחילת השנה צריך לבדוק ולבער שמא לא יחזור רק בערב פסח בין השמשות בזמן שלא יהא שהות בידו לבער חמצו², ואם יצא מביתו לאחר ל' יום צריך לבדוק ולבער חמצו בכל אופן.

קמחא דפסחא

ה. מנהג קדום וקבוע בכל קהלות ישראל עוד מזמן הגמרא, לאסוף מעות מבני העיר ולחלק לעניי העיר כפי צרכם כדי קניית מצות להם ולבני ביתם לכל ימי הפסח, ועכשיו נהגו ליתן להם אף שאר צרכי הפסח, והחיוב בזה הוא על כל מי שדר בעיר כבר ל' יום, ואם בא לעיר על דעת להשתקע שם חייב לאלתר, והוא חיוב גמור אף על הת"ח הפטורים ממיסים ורשאים בני העיר לכוף על

שאין דין זה אמור אלא ביוצא לדרך רחוקה ולא בכל יוצא לדרך, וכ"פ המג"א בסי' תל"ו סק"ג ובמ"ב שם שבדרך קרובה לא חששו אף ביוצא תוך ל' יום.

ז. מקור הדברים בירושלמי דקאמר הדא דתימא בספק אבל בודאי אפילו מראש השנה זקוק לו, וברבינו מנוח סופ"ב מחו"מ כתב שיש לפרש בדברי הירושלמי ב' פירושים, א' דספק ר"ל שהוא ספק לו אם יחזור קודם הפסח [וכשי' הרמב"ם המו' בהערה הבאה], ב' דספק היינו שיש לו רק ספק חמץ אבל בודאי חמץ צריך לבערו [וכן פי' הגר"א בדעת הרמב"ם] וכ"כ הב"ח והמג"א והחיי"א, וכתב בשוע"ה דה"ה שיש להחמיר לפי"ז בבית שרגילים להכניס בו חמץ שניידון כודאי שיש בו חמץ, ואמנם דעת הר"ן והריטב"א להקל בכל זה ולפי שבבבלי לא נזכר זאת ומשמע דפליג בזה על הירושלמי, [ובפרט שלרבינו מנוח אף אינו מוכרח שכן הוא דעת הירושלמי], וכן הסכמת הרבה אחרונים להקל בזה והובאו בשעה"צ סי' תל"ו סק"ט, ואולם במ"ב סק"ה העתיק פלוגתא זו ולא הכריע, והכרעת השוע"ה שיש להחמיר בזה לכתחילה אך בשעת הדחק וכגון שכבר יצא מביתו ויש לו טורח גדול לחזור יש לסמוך על דעת המקילים.

ח. עיי' בגמ' פסחים שם ובראשונים שנחלקו בזה, דלרש"י דוקא כשדעתו לחזור בפסח הצריכוהו לבדוק שהרי כבר לא יוכל לבטל, אבל אם דעתו לחזור קודם הפסח א"צ לבדוק באם יצא קודם ל' יום, אך להרמב"ם אף אם דעתו לחזור קודם הפסח הצריכוהו לבדוק דחיישי' שמא יבא לביתו בער"פ ולא יהיה לו פנאי לבער את חמצו, [ובשי' רש"י נחלקו ה"ר דוד ומהר"ם חלאווה אי בעינן שידע בודאי שלא יחזור רק אחר הפסח או סגי אף בספק]. ולענין דינא, הנה בשו"ע סי' תל"ו ס"א סתם כדעת הרמב"ם ובס"ב העתיק לדעת רש"י בשם י"א, וכתב הפר"ח והא"ר שהעיקר כדעה ראשונה שהביא השו"ע בסתם, וכתב המ"ב דלמעשה יש להורות כדעת הרמב"ם אך בשעה"ד כשכבר יצא מביתו בשיירה יש לסמוך על שיטת רש"י שכל שאין דעתו לחזור לביתו תוך הפסח אין צריך לבדוק, וכ"ה בשוע"ה.

כך, ושיעור הנתינה בזה מתחלק בין כל בני העיר וצריך להעריך כל אחד ואחד לפי ממונו, והמשתמטים עצמם מלידתן יש עוון בידם ואם ישאר ח"ו עני רעב הקולר תלוי בצווארם, ועל כן יש ליזהר להיות כל אחד ואחד מן הזריזין ליתן למגבית זו כפי יכולתו.^ט

ט. כל זה ועוד מרמ"א סי' תכ"ט ס"א ומ"ב שם.

